

Nurmeksen kaupungin esiopetussuunnitelma

OPH 22.12.2014

Sisältö

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	3
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	3
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.....	5
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	7
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	7
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	9
2.3 Arvoperusta	10
2.4 Oppimiskäsitys	11
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	12
2.6 Paikallisesti päätettävät asiat	15
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	19
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	20
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	21
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	22
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat.....	24
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	25
4.1 Monipuoliset työtavat	26
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	26
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.....	28
Ilmaisun monet muodot	29
Kielen rikas maailma.....	30
Minä ja meidän yhteisömme	32
Tutkin ja toimin ympäristössäni	33
Kasvan ja kehityn	35
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	37
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	37
Kaksikielinen esiopetus	38
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat.....	39
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	42
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	42
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.....	43
5.3 Yleinen tuki	44
5.4 Tehostettu tuki.....	44
5.5 Erityinen tuki	46
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	51
5.7 Paikallisesti päätettävät asiat.....	52
Tehostettu tuki	56
Erityinen tuki.....	57

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	61
6. Oppilashuolto.....	62
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	63
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto.....	65
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	65
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat.....	68
6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta	68
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	75
7.1 Paikallisesti päätettävät asiat.....	75
Liitteet:	77

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama-valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatusta ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹¹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹² laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007)12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁷ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹² Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹³. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹⁴ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkökohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille

¹³ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

¹⁴ Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

Nurmeksen kaupunki

Nurmeksen esiopetussuunnitelma on laadittu suomen kielellä. Eri kieli- ja kulttuurivähemmistöjen esiopetukseen paneudutaan tarvittaessa toimipaikkakohtaisesti opetushallituksen antamien ohjeiden mukaan.

Esiopetussuunnitelma on koko kaupungin yhteinen, ja se pohjautuu valtakunnalliseen esiopetussuunnitelman perusteisiin huomioiden Nurmeksen omat esiopetuksen laatu-kriteerit.

Nurmeksen varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan nivelvaihe siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Esiopetussuunnitelmassa on huomioitu siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen.

Esiopetuksen henkilöstö on ollut laatimassa paikallista suunnitelmaa ottaen mahdollisuuksien mukaan huomioon huoltajilta ja lapsilta kyselyissä sekä haastatteluissa saadun palautteen. Laadintavaiheessa on tehty yhteistyötä myös perusopetuksen kanssa osallistumalla yhteiseen koulutukseen ja suunnittelupalaveriisiin opetussuunnitelman laatimisesta. Esi- ja perusopetuksessa on ollut yhteinen koordinoitiryhmä, jossa on suunniteltu laatimistyötä sekä pidetty tilannekatsauksia työn etenemisestä. Työmuotona esiopetussuunnitelman laatimisessa on ollut pienryhmätyöskentely, jossa esiopettajat ja aluejohtajat ovat kokoontuneet yhteisiin palaveriisiin säännöllisesti. Esiopetussuunnitelma julkaistaan Nurmeksen kaupungin internet-sivuilla. Vuosittaisesta suunnitelmasta huoltajat saavat tietoa myös esiopetusryhmistä, joiden ilmoitustaululta löytyvät viikoittaiset suunnitelmat tai he saavat tiedon Wilmasta.

Nurmeksen esiopetuksessa noudatetaan yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteistään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät kuten syntyperä tai ihonväri eivät saisi vaikuttaa ihmisen mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja - perusoikeudet kuuluvat kaikille. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnänkieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuden periaatteen mukaisesti Nurmeksen päiväkotiryhmiin voidaan ottaa harjoittelemaan myös työrajoitteisia henkilöitä. Lapset tutustuvat eri kulttuureihin eri kieli- ja kulttuuritaustan omaavien lasten ja harjoittelijoiden välityksellä. Paikallisesti on laadittu Nurmeksen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kiu- saamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma (Liite 1)

Nurmeksen kotouttamissuunnitelma on päivitetty syksyllä 2015. Linkki Kotouttamisohjelmaan: <http://terveys.nurmes.fi/documents/785828/4359006/Kotouttamisohjelma+2016+-+2019/2287df5b-9b19-41ba-b31b-cb0dabc3be5f>

Nurmeksessa on laadittu ohjeet maahanmuuttajalapsen ja hänen huoltajiensa perehdyttämiseksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käytänteisiin. Nurmekseen on perustettu kotouttamisen monialainen yhteistyöryhmä.

Motto-hankkeen avulla on käynnistetty tietotekniikkaopetuksen kehittäminen. Sen myötä kaikkiin esiopetusryhmiin on hankittu tablet-laitteita.

Esiopetusta arvioidaan ja kehitetään Nurmeksen omien laatukorttien mukaisesti. Laatukortit löytyvät Nurmeksen kaupungin varhaiskasvatuksen sivuilta.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹⁵. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁶. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolaikiin¹⁷ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen,

¹⁵ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

¹⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella¹⁸. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁹, tasa-arvolaki²⁰, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²¹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²².

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²³. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²⁴. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁵.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁶, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁷. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja²⁸.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

¹⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

²⁰ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

²¹ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

²² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

²³ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

²⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁷ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁸ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoidosta 11 b (1290/1999)

²⁹ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilas-huolto ovat maksuttomia³⁰. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoi-tuksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.³¹

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³². Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toi-minnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioituk-seen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimis-ympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännök-set, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaus-tan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perus-opetuslain³³ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laa-timisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁴. Opetuk-sen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koske-vien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mu-kaisesti.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muo-dostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonai-suuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henki-löstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävai-heet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kai-kissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuk-sesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitel-mallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³⁵ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja

³⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³¹ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³² Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³³ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

³⁴ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

³⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁶.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan³⁷. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä,

³⁶ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

³⁷ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuja.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta ³⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate³⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omaan mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

³⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

³⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena⁴⁰. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

⁴⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavasta mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁴¹. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

⁴¹ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

2.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja oppilashuoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

Nurmeksen kaupunki

Esiopetusta järjestetään Nurmeksessa päiväkodeissa joko omana esiopetusryhmänä tai eriytettynä toimintana 3-6 vuotiaiden ryhmissä, joista osa on pienryhmiä. Esioppilaiden päivähoito on järjestetty samassa ryhmässä kuin esiopetuskin. Päivähoidon tarve on huomioitu tehtäessä sijoitukset esiopetusryhmiin. Vuorohoitoa tarvitsevat esioppilaat on keskitetty yhteen päiväkotiryhmään.

Esiopetuskielenä on suomi, tarvittaessa eri kieli- ja kulttuuri vähemmistöjen tarpeet huomioidaan yksikkökohtaisesti.

Esiopetussuunnitelmassa huomioidaan kaupunginvaltuuston hyväksymä paikallinen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Lapsille tehdään syksyisin ja keväisin henkilökohtaiset haastattelut, joiden tarkoituksena on saada tietoa lapsen odotuksista, toiveista ja kokemuksista esiopetukseen liittyen. Tulevien esioppilaiden huoltajille toimitetaan keväällä kysely, jossa tiedustellaan, millä tavoin huoltajat haluavat vaikuttaa ja osallistua lapsensa esiopetusvuoteen. Lisäksi huoltajien kanssa käydään kehityskeskustelut ja heiltä kerätään palaute laatu-korttien mukaisilla kyselyillä.

Nurmeksen päiväkotien fyysinen ympäristö on suunniteltu ja rakennettu lasten käyttöön. Suunnitteluvaiheessa on otettu huomioon sekä turvallisuus että esteettisyys.

Varhaiskasvatuksen aluejohtajalla on omassa toimintayksikössään vastuu siitä, että esiopetusryhmissä huomioidaan seuraavat turvallisuuteen liittyvät asiat:

- * pelastussuunnitelma on laadittu ja sen sisältö päivitetään vuosittain. Pelastussuunnitelma sisältää ohjeet siitä, kuinka toimia vaara- ja hätätilanteissa.
- * riskianalyysi, johon sisältyy ennaltaehkäisy ja varautuminen uhkaan/hätätilanteeseen.
- * päiväkodeissa järjestetään poistumis- ja sammutusharjoituksia yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa.
- * yksiköissä on riittävästi ensiaputaitoista henkilökuntaa ja ensiapuvälineistö on asianmukainen
- * päiväkodeissa on ns. turvallisuuskansiot, joissa on keskeiset turvallisuuteen liittyvät materiaalit. Kansioissa on ohjeet toimenpiteistä yllättävissä tilanteissa. Kansion säilytyspaikka on kaikkien tiedossa.
- * ilmitulleet ns. läheltä piti -tilanteet käsitellään ja niistä opitaan
- * uudet työntekijät perehdytetään turvallisuusohjeisiin.

Turvallisuuteen liittyviä asioita käsitellään henkilökunnan kanssa toimintakauden alussa. Kaikkien vastuulla on toimintaympäristön turvallisuus ja epäkohtiin puuttuminen.

Esiopetukseen on laadittu järjestyssäännöt (Liite 2), esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet (Liite 3) sekä toimintaohjeet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen.

Esikoulua edeltävänä keväänä lapset sijoitetaan esiopetusryhmiin lähikouluperiaatteen mukaisesti. Mahdollisuuksien mukaan huomioidaan huoltajien toiveet, päivähoidon ja vuorohoidon tai tuen tarve. Kevään aikana esiopettajat voivat ottaa yhteyttä lapsen aikaisempaan hoitopaikkaan huoltajien luvalla. Lapselle tehty varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) sekä mahdolliset lausunnot siirtyvät esikouluun aikaisemmasta hoitopaikasta. Päiväkodin esiopetusryhmät työskentelevät tiiminä, mikä varmistaa sen, että jokaisen ryhmässä työskentelevän henkilön havainnot lapsesta ovat tärkeitä ja tulevat huomioiduksi. Lapsen kokonaiskehityksen kannalta on tärkeää, että ryhmän henkilöstö tuntee ja tietää lapsen taustatiedot sekä heillä on samat toimintatavat ja menetelmät.

Ennen esiopetuksen alkua huoltajat täyttävät alkutietolomakkeen (Liite 4), jossa he saavat kuvailla lastaan sekä kertoa omista toiveistaan esiopetusvuotta koskien. Huoltajia tiedotetaan esiopetukseen liittyvistä velvoitteista, esim. järjestyssäännöistä. Vuorovaikutustilanteissa huoltajien kanssa vaihdetaan tietoja ja kokemuksia lapsen oppimisprosessista. Syksyllä henkilökohtaista esiopetussuunnitelmaa laadittaessa esiopettaja ja huoltajat asettavat tavoitteet lapsen esiopetusvuodelle. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan kevään palaverissa. Lapselle voidaan asettaa välitavoitteita ja samalla tarkastellaan, tarvitseeko lapsi tukea ja mikä on tuen muoto sekä onko tarvetta yhteistyölle sidosryhmien ja oppilashuollon kanssa. Lapsen oppimisprosessin jatkuva havainnointi ja arviointi ovat tärkeitä mahdollisten vaikeuksien ennaltaehkäisyssä.

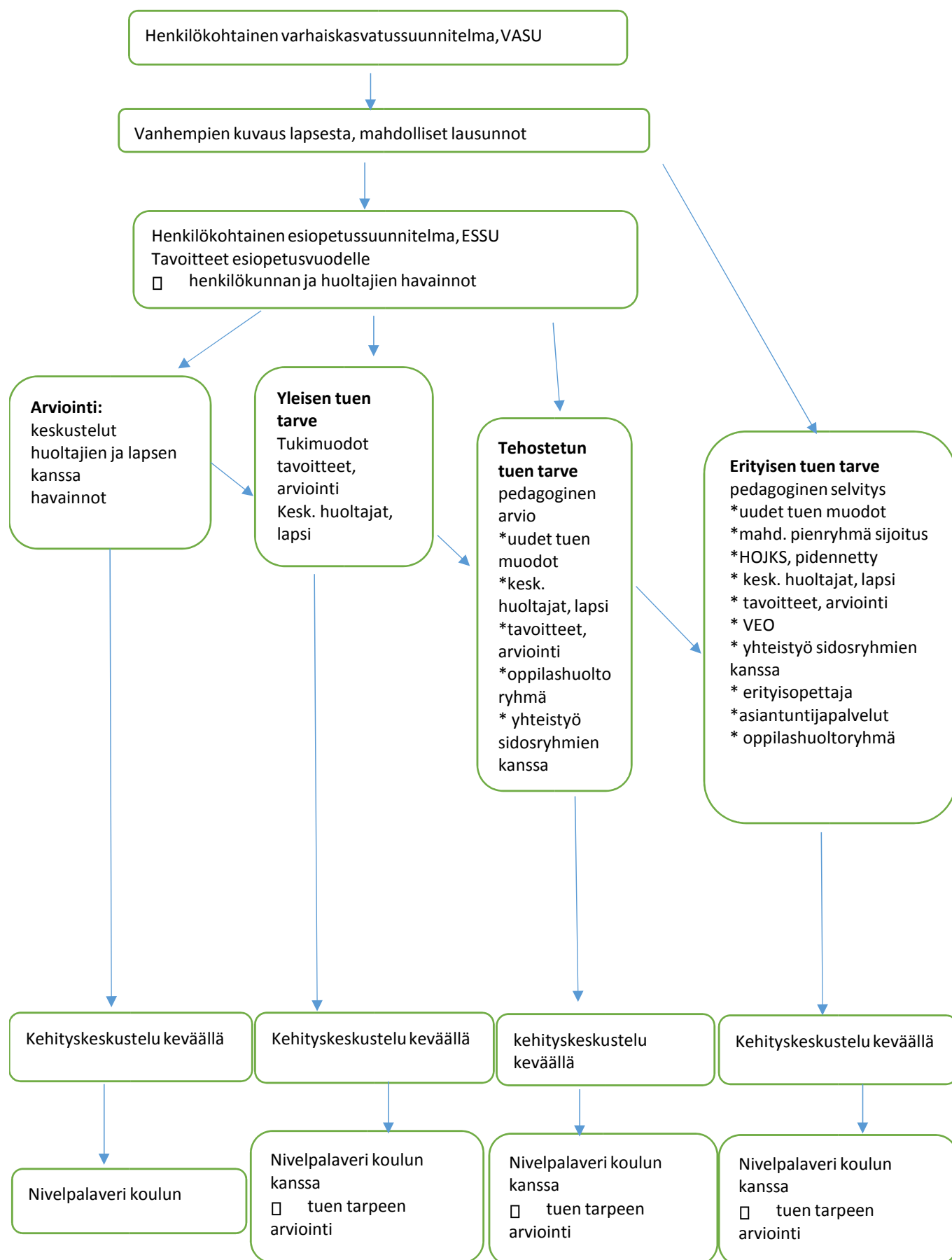
Toimintasuunnitelmaa laadittaessa määritellään vuosittaiset tavoitteet esiopetukselle. Tavoitteiden laadintaan vaikuttavat myös esiopetuksen laatukorttien vuosittaiset painopistealueet. Toimintasuunnitelma ja -kertomus käsitellään sivistyslautakunnassa.

Esikoulussa lapset oppivat toiminnan ja leikin kautta. Lasten mielenkiinnon kohteet huomioidaan haastattelujen ja mielipidekyselyjen avulla; esimerkiksi miten lapset haluavat viettää teemapäiviä ja juhlia. Esiopetusryhmien vanhempainilloissa keskustellaan huoltajien toiveista ja näkemyksistä esiopetuksen toteuttamisesta. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan huoltajilta saatu palaute.

Opetettava tieto pyritään tuomaan mahdollisimman lähelle lapsen aikaisemmin opittua tietoa. Opetettuihin asioihin palataan uudelleen keskustelemalla lapsen kanssa ja samalla havainnoidaan lapsen oppimisprosessia sekä käsitystään itsestään oppijana. Näissä tilanteissa opettajan kannustava ja kyselevä keskustelutapa herättää lapselle myönteisen kuvan itsestään oppijana. Oppimisympäristössä hyödynnetään Nurmeksen monipuolista ja rikasta luontoa ja kulttuuriympäristöä.

Kouluun siirryttäessä tuleva opettaja käy mahdollisuuksien mukaan vierailemassa esioppilaiden luona. Esiopettajat ja opettajat kokoontuvat keväällä tiedonsiirtopalaveriin, jossa keskustellaan lasten tiedoista ja taidoista. Huoltajille tiedotetaan palaverista. Kouluun siirtyvät lasten papereista ne, jotka ovat välttämättömiä opetusta järjestettäessä. Ensimmäisen luokan syksyllä esiopettajat käyvät vierailemassa lasten luokissa ja kyselevät kuulumisia koulun alkamisesta. Tarvittaessa esiopettajat ja opettajat ovat yhteydessä toisiinsa.

OPPIMISPOLKU, Nurmeksien esiopetus

Nurmeksessa esiopetusta järjestetään kolmessa päiväkodissa, joista kahdessa on myös pienryhmä. Pienryhmiin sijoitetaan ne esioppilaat, joilla on eniten tuen tarvetta. Pienryhmän lapsista noin puolet tarvitsee tukea kasvuunsa ja oppimiseensa.

Esiopetus on suunnitelmallista kasvatusta ja opetusta, joka liittyy kiinteästi sekä varhaiskasvatukseen että perusopetukseen.

Lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin ja oppimisympäristöjen rakentamiseen keskustelemalla ja kysymällä heidän mielipidettään, esimerkiksi pitämällä lasten toivomia leikkipäiviä ja käsittelemällä lasten toivomia aihealueita. Leikkiä oppimisen välineenä arvostetaan: leikin avulla kehitetään muun muassa matematiikan, äidinkielen ja sosiaalisten taitojen sekä tunnetaitojen valmiuksia. Leikille varataan aikaa ja leikkiympäristöjä muokataan lasten toiveita kuunnellen. Leikkeihin hankitaan laadukkaita välineitä ja lapsen kehitystä tukevia eri ikäkauden mukaisia pelejä.

Ammattitaitoisella ja riittävällä henkilöstöllä turvataan lasten oikeus hyvään esiopetukseen. Esiopetustuokioilla on mahdollisuuksien mukaan läsnä kaksi aikuista, joista toinen havainnoi lapsia ja avustaa heitä tarvittaessa.

Lapselle annetaan vastuuta oppimisestaan ja mahdollisuuksia löytää erilaisia ratkaisuja. Aikuisen tärkeä tehtävä on tukea ja ohjata lasta hänen oppimisprosessissaan. Tämä tapahtuu mm. ohjaamalla lasta analysoimaan omaa oppimistaan, eriyttämällä tehtävien vaatavuustasoa suhteessa lapsen kehitykseen, antamalla myönteistä ja rakentavaa palautetta kehittämistä vaativista taidoista sekä käsittelemällä lapsen kanssa hänen kokemuksiaan ja havaintojaan. Lasta rohkaistaan myös ilmaisemaan mielipiteensä, ettei hän aina myötäilisi muita.

Nurmeksien esiopetuksessa perustana on vuorovaikutus. Vuorovaikutus rakentuu esiopetusvuoden kuluessa lapsen lähipiiristä lähiyhteisöihin ja lähiympäristöön. Henkilökunnan tulee olla tietoinen lapsen aikaisemmista kokemuksista ja hänen osaamisestaan. Tämä on mahdollista yhteistyössä lasten huoltajien ja häntä aiemmin opettaneiden ja kasvattaneiden varhaiskasvattajien kanssa.

Nurmeksien esiopetuksessa korostuu läheinen suhde ympäröivään luontoon eri vuodenaikoina. Luonto tarjoaa mahdollisuuksia leikkiin, liikuntaan ja tutkimiseen, mikä yhdistää oppimisen arkeen ja kokemusmaailmaan. Lisäksi tutustutaan lähiympäristön palveluihin ja mahdollisuuksien mukaan huoltajien työpaikkoihin.

Yhteisön ja esiopetusryhmän jäsenenä lapsi oppii luottamaan ryhmäänsä. Häntä arvostetaan ja hän arvostaa muita. Jokaisella on oma tärkeä paikka ryhmässä. Esioppiin tulee voida olla ylpeä ja onnellinen esiopetusajastaan. Hän odottaa innolla uuden oppimista koulussa.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaiku-

tuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeää tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvattut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴². Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman

⁴² Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja

pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴³.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaivustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴⁴. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen

⁴³ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

⁴⁴ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Nurmeksen kaupunki

Yhteisön ja esiopetusryhmän jäsenenä lapsi oppii luottamaan ryhmäänsä. Häntä arvostetaan ja hän arvostaa muita. Jokaisella on oma tärkeä paikka ryhmässä.

Esioppilaan tulee voida olla ylpeä ja onnellinen esiopetusajastaan. Hän odottaa innolla uuden oppimista koulussa.

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteena on tehdä siirtämävaiheista lapsille ja perheille mahdollisimman sujuvia. Varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen avoin yhteistyö luo hyvän pohjan elinikäiselle oppimiselle. Lasten kasvu ja oppimisedellytysten turvaaminen mahdollistuu esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan yhteistyöllä.

Esiopetus järjestetään Nurmeksessa päiväkodeissa, joissa toteutetaan myös 3-5- vuotiaiden varhaiskasvatusta. Lapset ja huoltajat tutustuvat ennen esiopetuksen aloittamista päiväkotien erilaisiin oppimisympäristöihin luontevasti. Ennen esiopetuksen alkamista järjestetään tutustumispäivä, jolloin huoltajat lasten kanssa tutustuvat tuleviin esiopettajiin sekä ryhmän oppimisympäristöön. Esiopettajat ja varhaiskasvattajat tekevät säännöllistä

yhteistyötä, millä turvataan se, että kaikissa ryhmissä on käytössä samanlaiset käytänteet ja arvioinnit. Varhaiskasvatuksessa laaditaan lapselle oma varhaiskasvatussuunnitelma (Liite 5), joka toimitetaan esiopettajille huoltajien luvalla. Esiopettajien on myös mahdollista käydä siirtokeskustelu lapsen aikaisemman päivähoitoryhmän henkilökunnan kanssa. Lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseksi käytössä olevien opetuksen ja käytäntöjen yhdenmukaisuus varmennetaan huomioimalla ne laadittaessa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Yhteistyötä alkuopetuksen kanssa tehdään laadittaessa esiopetus- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa, jotta joustava siirtymävaihe onnistuisi. Nurmeksessa on käytössä ns. nivelvaiheiden suunnitelma, johon on kuvattu lukuvuoden aikana säännöllisesti tehtävä yhteistyö esi - ja alkuopetuksen välillä ja kumpi taho siitä kulloinkin on vastuussa. Esiopettajan vastuulla opetuksen järjestämiselle välttämättömien tietojen siirto alkuopetukseen. Koulunkäynnin sujuvan aloittamisen turvaamiseksi järjestetään ennen kouluun tutustumispäivää ns. nivelpalaveri. palaveriin osallistuvat vastaanottavan koulun rehtori, mahdollisesti tuleva luokanopettaja, erityisopettaja ja esiopettaja. Lapsen mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetusvuoden henkilökohtainen esiopetussuunnitelma (Liite 6) liitteineen ja esiopetusvuoden aikana tehtyt arvioinnit kootaan ns. kasvun kansioon. Tämä kansio annetaan tulevan koulun käyttöön.

Nivelpalaveri pidetään lisäksi syksyllä koulussa. Palaverissa arvioidaan esiopetuksen vaikuttavuutta ja sitä, miten koulutyö uusilla oppilailla on käynnistynyt. Rehtori tai muu koulun edustaja mahdollisesti osallistuu esiopetuksessa keväällä pidettävään vanhempainpäivänsaloon, jossa hän kertoo koulunkäynnin aloittamisesta ja koulun toiminnasta. Mikäli koulun alkuopettaja on tiedossa, hän käy tutustumassa tuleviin oppilaisiinsa ennen kouluun tutustumispäivää.

Esiopettajat tekevät yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa kehittäen ja arvioiden lasten kasvua ja oppimisen tukemista sekä oppilashuollon käytäntöjä. Esiopettajien tehtävänä on yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa suunnitella toimintaa ja rakentaa oppimisympäristö, jossa näkyy lapselle ominainen tapa toimia. Toiminnan suunnittelu, toteutus, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen on jatkuva prosessi. Yhteistyötä huoltajien kanssa käydään keskustelemalla, sähköpostitse ja Wilman välityksellä. Huoltajat saavat tulla tutustumaan ja osallistua esiopetukseen halutessaan. Esiopilaalle laaditaan henkilökohtainen opetussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa. Syksyllä huoltajille annetaan tiedote, joka sisältää esiopetuksen järjestyssäännöt, ohjeistuksen kyydityksistä ja oppilashuollon palveluista (Liite 7). Keväällä huoltajat vastaavat kyselyyn esiopetuksesta.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁴⁵. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

⁴⁵ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁶. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seuranan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴⁷. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁴⁸.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴⁹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen

⁴⁶ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁴⁷ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁴⁸ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁴⁹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁵⁰. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

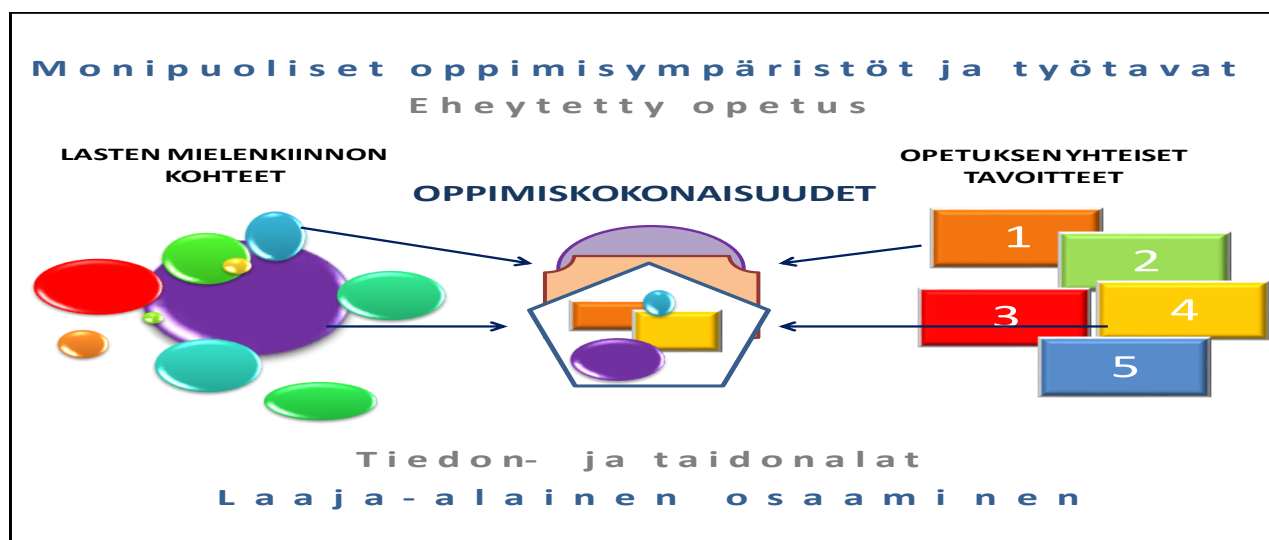
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohdina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuviot 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

⁵⁰ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehoallisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsityö- ja mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.
Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.
Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvis-

taa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnistetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päättellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisu-

tapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito

nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muitakin kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla.

Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestäväään elämäntapaa kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten

oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvalisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyy. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisestä ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁵¹ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä

⁵¹ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielen opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää

perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätehtään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaidot vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkökohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

Nurmeksen kaupunki

Esiopetuksessa korostuvat oppimisen ilo, lapsen ideoista ja mielenkiinnosta nousevat aiheet sekä kokemuksellinen että leikinomainen toiminta oppimisen perustana. Oppimista tapahtuu koko ajan ja kaikissa tilanteissa. Lapsi oppii yksilöllisesti omaan tahtiinsa ja oppimaan oppimisen taitoja korostetaan. Keskeisiä oppimisen taitoja ovat ajattelun, ongelmaratkaisun, kyseenalaistamisen, jäsentämisen ja valintojen tekemisen taidot. Näissä korostuvat yksilön aktiivinen rooli ja vastuu. Lapselle annetaan vastuuta omasta oppimisestaan ja mahdollisuuksia ratkaisujen löytämiseen. Aikuisen tehtävä on tukea ja ohjata lasta hänen oppimisprosessissaan.

Lasten toimintaa ja leikkiä seuraamalla ja havainnoimalla aikuinen saa selville lasten mielenkiinnon kohteita, joita hän voi hyödyntää toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lapset voivat vaikuttaa oppimiskokonaisuuksien sisältöihin ja toteuttamisen tapoihin aikuisen ohjauksessa.

Esiopetushenkilöstö keskustelee toimintatavoista ja menetelmistä kehittäen omia työskentelytapojaan. Huoltajien asiakastytyväisyyskysely tehdään keväisin. Siitä ja huoltajien kanssa käydyistä keskusteluista saatua palautetta hyödynnetään kehitettäessä mo-

nipuolisia toimintatapoja. Myös vuosittaisen esiopetusryhmän oppimisvalmiudet vaikuttavat toimintatapojen ja -menetelmien valintaan.

Opetustilanteissa on mahdollisuuksien mukaan läsnä kaksi aikuista, joista toinen toimii esiopettajana ja toinen avustajana ja havainnoijana. Havainnointitietojen pohjalta voidaan arvioida yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän oppimista ja oppimismenetelmien toimivuutta. Esiopetuspäivän aikana saadaan myös lapsilta palautetta kaikesta toiminnasta. Lapset oppivat myös vertaamalla omaa toimintaansa toisten ryhmässä olevien lasten toimintaan. Havaintojen dokumentointi toteutetaan kirjaamalla havaintoja ylös. Lasten omat työt kerätään kansioihin, joista lapset voivat käydä oma-aloitteisesti katsomassa mitä he ovat vuoden aikana tehneet. Esiopetusryhmissä on käytössä iPadit, joilla voidaan kuvata ja videoida tapahtumia ja toimintaa. Huoltajat voivat antaa toiminnasta palautetta tulo- ja lähtötilanteissa. Keskusteluista ja kyselyistä saatuja palautteita käsitellään toimintakauden aikana ryhmien henkilökunnan kokouksissa, tiimipalaverissa ja työkokouksissa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Tietoa saadaan myös keskusteluista, joita käydään vanhempien luvalla lasta aikaisemmin hoitaneiden aikuisten kanssa. Vanhemmat täyttävät ennen esikoulun alkua lasta koskevan kyselylomakkeen. Lapsille laaditaan syksyllä henkilökohtainen Esioppilaan oppimissuunnitelma (Essu-lomake) yhteistyössä vanhempien kanssa. Oppimissuunnitelmaan kirjataan oppimisen tavoitteet esiopetusvuodelle. Vanhempien kanssa keväällä käytävässä keskustelussa arvioidaan miten tavoitteet on saavutettu.

Vanhemmat saavat tietoa ja voivat antaa palautetta toiminnasta myös ryhmien omien sähköpostien kautta ja vanhempainilloissa tai muissa yhteistoiminnallisissa tapahtumissa. Yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään myös Wilman ja Pedanetin kautta. Vanhemmilta tiedustellaan, miten he haluavat olla mukana esiopetusryhmän toiminnassa.

Esioppilaan syyshaastattelun (Liite 8) tavoitteena on dokumentoida, miten hän kokee itsensä osana lapsiryhmää. Keväthaastattelun (Liite 9) painopisteenä on arvioida kulunutta esiopetusvuotta. Henkilökunta käy vuorovaikutuksellista keskustelua oppimisprosessista lapsen kanssa.

Nurmeksessa on käytössä Sanat paloiksi - arviointilomake äidinkielessä ja Mavalka – matematiikan valmiuksien kartoituslomake. Molemmat arvioinnit suoritetaan tarvittaessa vuoden aikana useamman kerran. Näin saadaan tietoa lapsen oppimisen etenemisestä. Lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa häntä koskevat tiedot siirretään uuteen esiopetuspaikkaan. Tietotekniikkaa hyödynnetään yhtenä oppimisen ja arvioinnin välineenä.

Nivelpalaverissa välitetään tietoa koululle lapsen kouluvalmiuksista nivelpalaverissa. Huoltajille tiedotetaan palaverista. Tulevien ensimmäisten luokkien opettajat vierailevat esiopetusryhmissä keväällä. Esiopettajan tehtävänä on huolehtia, että kouluun siirtyvät arviointi - ja kartoituslomakkeet sekä Essu-lomake. Esiopettaja vierailee syyskauden aikana 1. luokilla.

Esiopetusvuoden päätteeksi esikoululainen saa osallistumistodistuksen esiopetusvuodesta. Osallistumistodistuksessa kerrotaan millaisia tietoja ja taitoja on opeteltu ja harjoiteltu.

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen tarpeet huomioidaan ryhmän toiminnassa tarjoamalla lapselle yksilöohjausta ja tulkkauspalveluja. Lapsiryhmän toiminnassa voidaan tustua lapsen kulttuuristaan, muun muassa ruokakulttuuriin ja tapoihin. Mahdollisuuksien mukaan opetetaan koko ryhmälle lapsen äidinkielen yleisimpiä sanoja ja tervehdyk-

siä. Tarpeen mukaan perhettä ohjataan käyttämään tukipalveluja, kuten kasvatus- ja perheneuvolan ja sosiaalitoimiston palveluja. Nurmeksessa toimii kotouttamisen monialainen yhteistyöryhmä. Nurmeksien kaupungilla on Kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019. Linkki Kotouttamisohjelmaan: <http://terveys.nurmes.fi/documents/785828/4359006/Kotouttamisohjelma+2016+-+2019/2287df5b-9b19-41ba-b31b-cb0dabc3be5f>

Esiopetuksessa olevien vieras- tai monikielisten lasten opetus kuuluu valmistavan opetuksen piiriin. S2-opettaja käy tarvittaessa esiopetuspaikassa opettamassa suomen kieltä ja tekee kartoitukset. Maahanmuuttaja lapselle laaditaan oma oppimissuunnitelma (Liite 10).

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä ⁵². Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammat-

⁵² Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

tihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatustulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵³. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yk-

⁵³ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

silökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto)

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵⁴. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

⁵⁴ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁵⁵. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁶. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵⁷. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteuttamisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

⁵⁵ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁶ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁷ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimis-motivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai

perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁵⁸. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁵⁹. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁶⁰

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet

⁵⁸Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

⁵⁹ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁶⁰ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁶¹. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁶². Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁶³. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁶⁴. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶⁵. Päätös on aina perusteltava⁶⁶. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶⁷. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös.

⁶¹ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶² Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

⁶³ Hallintolaki (434/2003)

⁶⁴ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁵ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁶ Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

⁶⁷ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁶⁸ Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

⁶⁸ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti⁶⁹. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁷⁰. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.⁷¹ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁷² Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁷³ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

⁶⁹ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁷⁰ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁷¹ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

⁷² Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁷³ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷⁴ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.6 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷⁵. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷⁶. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaati-

⁷⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

⁷⁵ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

⁷⁶ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

tiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

5.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt mahdollisimman konkreettisesti opetuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Opetussuunnitelmassa voidaan käyttää perusteiden tekstiä soveltuvien osin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit
- toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet
- kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä
- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämässä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä

- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla
 - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
 - opetuksen käytännön järjestäminen
 - yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
 - yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät⁷⁷ hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Nurmeksen kaupunki

Nurmeksen kaupungissa esiopetus toteutuu päiväkotien tiloissa. Esiopettajien kelpoisuus on opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta annetun asetuksen mukaista. Lastentarhanopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien lisäksi esiopetusta toteuttavaan henkilöstöön kuuluu lastenhoitajia ja ajoittain avustajia ja harjoittelijoita. Esiopetusta antavaan ryhmään kuuluu lasten määrästä riippuen yksi tai kaksi lastentarhanopettajaa.

Esiopetuksen henkilöstö muodostaa moniammatillisen opetus- ja kasvatustiimin, jonka toiminta pohjautuu lakien ja asetusten lisäksi yhteisesti sovittuihin arvoihin ja toimintatapoihin. Kunkin esiopetusyksikön henkilöstön välisen yhteistyön toteutumisessa on tärkeää tavoitteiden avoimuus, keskustelu ja yhteinen toimintakulttuuri ja tulkinta perustetävistä. Moniammatillisessa esiopetuksessa hyödynnetään henkilöstön erilaisia osaamisen vahvuuksia. Aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet muokkaavat oppimisympäristön ilmapiiriä ja ovat sitä kautta oppimiselle merkityksellisiä.

Kasvattajien ja opettajien tehtävänä on yhteistyössä lasten ja vanhempien kanssa suunnitella toimintaa ja rakentaa oppimisympäristö, jossa näkyy lapselle ominainen tapa toimia. Lasten, heidän huoltajiensa ja tiimin jäsenten mielipiteitä kunnioitetaan ja työskent-

⁷⁷ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

nellään kasvatusyhteistyön periaatteiden mukaisesti. Ammatillinen ja täydennyskoulutuksen tuottama tieto, taito ja kokemus luovat perustan henkilöstön osaamiselle. Toiminnan suunnittelu, toteutus, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen ovat jatkuva prosessi.

Esiopettaja laatii kullekin lapselle esiopetuksen oppimissuunnitelman yhteistyössä ryhmän muun henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Suunnitelmaan sisältyy lapsen yhteystietojen lisäksi kuvaus lapsen kasvun ja oppimisen tilanteesta ja oppimisvalmiuksista. Suunnitelmaa täydennetään vuoden aikana tehdyillä lapsen oppimisen arvioinneilla. Alkuperäinen suunnitelma annetaan kouluun ja kopio lapsen kotiin ja päiväkodin arkistoon.

Esiopetusta annetaan Nurmeksessa päiväkodeissa. Hannilassa ja Rekulassa on pienryhmät 3-6 -vuotiaille. Pienryhmän paikoista puolet on varattu tuen tarpeessa oleville lapsille. Pienryhmissä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lastentarhanopettaja, lastenhoitaja, erityislasten avustaja ja päiväkotiapulainen. Erityisopettajan konsultaatiota on jossain määrin mahdollista saada muihinkin esiopetusryhmiin. Erityisen tuen esioppilaat ohjataan pääsääntöisesti pienryhmiin. Myös tehostetun tuen esioppilaita on pienryhmissä.

Esiopettajien säännöllisellä yhteistyöllä turvataan kaikkiin esiopetusryhmiin samanlaiset arvoinnit, todistukset yms. Tuetun ja tehostetun tuen esioppilaiden oppimissuunnitelmia tarkistetaan esiopetusvuoden aikana kunkin lapsen kehityksen mukaisesti, kuitenkin vähintään kaksi kertaa. Huoltajat ovat mukana tekemässä oppimissuunnitelmaa. Lapsen puhe-, fysio- tai toimintaterapeutit voivat osallistua oppimissuunnitelmien laadintaan. Keskuksairaalan ja perheneuvolan psykologin yms. lausunnot liitetään oppimissuunnitelmaan.

Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit

Lapsen tuen tarpeen ilmetessä henkilökunta keskustelelee huoltajien kanssa ja kertoo heille Nurmeksessa tarjolla olevista tukimuodoista. Huoltajille ilmoitetaan kun lapsen asioita käsitellään neuvolatyöryhmässä, joka esioppilailla on oppilashuoltoryhmä. Tarvittaessa lapsi ohjataan perheneuvolan kehityskartoitukseen ja sitä kautta muiden tukimuotojen piiriin. Varhaiskasvatuksen ulkopuolella olevien lasten kehitystä seurataan lastenneuvolassa, josta lapsen asiat voidaan tuoda em. työryhmään.

Toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyön tavoitteena on tehdä siirtymävaiheista lapsille ja perheille mahdollisimman sujuvia. Esi- ja alkuopetuksen avoin yhteistyö luo hyvän pohjan elinikäiselle oppimiselle. Nurmeksessa on käytössä ns. nivelvaiheiden suunnitelma, johon on kuvattu lukuvuoden aikana säännöllisesti tehtävä yhteistyö varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen välillä ja mikä taho siitä kulloinkin on vastuussa. Mikäli varhaiskasvatuksessa herää huoli siitä, että lapsen ei ole mahdollista saavuttaa esiopetuksen tavoitteita ilman tehostettua tai erityistä tukea, otetaan asia puheeksi lapsen huoltajien kanssa viimeistään esiopetusvuotta edeltävän kevään aikana.

Keväällä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman seurantapalaverissa keskustellaan lapsen huoltajien kanssa kasvun ja kehityksen etenemisestä sekä tuen tarpeesta. Samalla kerrotaan heille Nurmeksessa esi- ja alkuopetuksessa kasvun ja oppimisen tukeen liittyvistä tukimuodoista sekä sovitaan lapsen pedagogiseen arvioon kirjattavista asioista. Huoltajan luvalla hyödynnetään myös lapsen mahdollista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Jos lapsi on jo jonkin tutkivan tai kuntouttavan tahon asiakkaana, voidaan hänen kehitystään ja mahdollista tuen tarvettaan arvioida moniammatillisesti yhteisneuvottelussa. Tutkivan tai kuntouttavan tahon/tahojen lisäksi neuvotteluun voivat

osallistua lapsen huoltajat ja/tai heidän nimeämänsä edustaja, päiväkodissa lapsen ryhmän lastentarhanopettaja ja perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja perusopetuksen edustaja. Neuvottelussa tulee käydä läpi lapsen pedagogiseen arvioon kirjattavia asioita.

Lasten kasvu- ja oppimisedellytysten turvaaminen edellyttää esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan yhteistyötä. Keväällä esioppilailla on mahdollisuus tutustua tulevaan kouluunsa. Samana päivänä seuraavan syksyn esioppilaat tutustuvat päiväkodin esiopetukseen. Lasten tulevat opettajat vierailevat esiopetuksessa kevään aikana. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy lapsen mukana esiopetusryhmään samoin kuin lapsen esiopetuksen suunnitelma ja oppimisen arvioinnit esiopetuksesta kouluun.

Kaikille esioppilaille tehdään esiopetuksen oppimissuunnitelma. Mikäli lapsen oppimisvalmiuksista herää huoli, edetään tuen järjestämisessä paikallisten linjausten mukaisesti.

Tehostettu tuki

Pedagoginen arvio tehdään tehostetun tuen tarpeen arvioimiseksi ja aloittamiseksi. Siinä kiteytyy kuva lapsen toiminnasta ja tarpeista sekä siitä, miksi yleiset tukitoimet eivät ole riittäneet. Esiopettaja kirjaa pedagogiseen arvioon (Liite 11) tai siihen liitettävään esioppilaan oppimissuunnitelmaan lasta koskevat systemaattiset havainnot, perustaitojen kartoituksen tulokset sekä seikat, jotka ovat tulleet esille keskusteltaessa lapsen, tämän vanhempien, muun esiopetuksen henkilökunnan ja esiopetuksen oppilashuollon tai muun kuntouttavan tahon kanssa. Pedagogista arviota tehtäessä kiinnitetään huomiota myös opetukseen ja oppimisympäristöön sekä lapsen ja oppimisympäristön yhteensopivuuteen. Pedagoginen arvio toimii lapsen esiopetuksen tehostetun tuen oppimissuunnitelman pohjana. Nurmeksessa pedagogisen arvion tekee esiopettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Pedagogiseen arvioon ja tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan liitetään kaikille lapsille tehtävä yleisen tuen oppimissuunnitelma.

Pedagogisen arvion laadintaan ja seurantaan liittyvät käytänteet

Esiopettaja välittää lapsen pedagogisessa selvityksessä esille tulevat tehostettuun tukeen liittyvät tarpeet päivähoidon aluejohtajalle ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettajalle, jotka vievät asian oppilashuoltoryhmään. Tarvittaessa lapsen lastentarhanopettaja voi osallistua oppilashuoltoryhmän kokoukseen kyseisen lapsen asian käsittelyn ajaksi. Lapsen asioiden käsittelystä oppilashuoltoryhmässä tiedotetaan lapsen huoltajille ennen ja jälkeen. Huoltajien on myös halutessaan mahdollista osallistua kokoukseen oman lapsensa asian käsittelyn ajaksi. Pedagogisen arvion ja oppilashuoltoryhmässä käydyn keskustelun perusteella voidaan aloittaa lapsen esiopetuksen tehostettu tuki esiopetuksen alkaessa. Päätös kirjataan oppilashuoltoryhmän pöytäkirjaan. Tehostettua tukea koskeva päätös kirjataan pedagogiseen arvioon, joka liitetään osaksi lapsen esiopetussuunnitelmaa. Mikäli huoli lapsen oppimisesta tai muusta kehityksestä nousee lapsen esiopetusvuoden aikana, käsitellään asiaa edellä selitetyn mukaan ja tarvittavat tehostetun tuen toimet aloitetaan viipymättä (Liite 12).

Tehostetun tuen riittävyttä arvioidaan viimeistään esiopetuksen keväällä moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Mikäli lapsen esiopettajan ja oppilashuoltoryhmän mukaan tehostettua tukea ei ole tarpeen jatkaa, lopetetaan tehostetun tuen toimenpiteet ja päätös kirjataan lapsen tehostetun tuen suunnitelmaan. Lapsen huoltajilla on mahdollisuus osallistua asian käsittelyyn.

Päiväkotien ja koulun henkilökunta valmistelee yhdessä huoltajien ja tarvittaessa oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa esiopetuksessa olevan lapsen siirtymistä kouluun. Jos lapsi on saanut tehostettua tukea oppimiseen esiopetuksessa, on tärkeää, että tuki jatkuu keskeytyksettä koulun alkaessa. Esiopettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja kuvaa lapsen tuen tarvetta lapsen alkuopettajalle ja/tai muulle koulun edustajalle esikouluvuoden keväällä pidettävässä kokouksessa. Ennen tätä kokousta esiopettaja on yhteydessä lapsen huoltajiin ja kertoo heille palaverin jälkeen miten lapsen koulunkäynnin tuen suunnittelua jatketaan vanhempien, esiopetuksen, perusopetuksen ja tarvittaessa oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa.

Esiopetusvuoden keväällä voidaan tarvittaessa järjestää myös siirtopalaveri, jossa käydään läpi lapsen sen hetkistä kasvun ja oppimisen tilannetta, tavoitteiden toteutumista ja tukitoimien tarvetta jatkossa. Siirtopalaveriin voivat osallistua lapsen huoltajat tai heidän edustajansa, esiopetuksen opettajat, tuleva luokanopettaja (jos on tiedossa) ja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen erityisopettajat. Siirtokeskustelu voidaan yhdistää myös lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman seurantalaveriin. Kokoonkutsujana toimii lapsen esiopettaja.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja pedagoginen arvio tai selvitys toimivat tärkeinä dokumentteina tiedonsiirrossa. Lapsen huoltajat saavat halutessaan kopion suunnitelmista ja yksi kopio jää päiväkodin arkistoon. Alkuperäiset dokumentit siirretään lapsen tulevaan kouluun.

Erityinen tuki

Pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet

Mikäli tehostettu tuki ei riitä, aloitetaan pedagogisen selvityksen laadinta mahdollisen erityisen tuen päätöksen perustaksi. Päätös erityisestä tuesta tarvitaan aina silloin, kun lapsen opetus on tarpeen järjestää erityisluokalla.

Pedagoginen selvitys tehdään laadittaessa päätöstä erityisestä tuesta (Liite 13). Siihen sisällytetään selvitys lapsen oppimisen etenemisestä sekä kuvaus annetusta tehostetusta tuesta. Pedagogisessa selvityksessä tuodaan esiin, miksi tehostettu tuki ei ole riittänyt. Selvitystä tehtäessä kuullaan myös lapsen huoltajia. Selvitys tehdään moniammatillisena yhteistyönä ja sitä voidaan täydentää psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla. Pedagogisen selvityksen perusteella ja oppimissuunnitelman pohjalta laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Pedagogisen selvityksen tekee Nurmeksessa esiopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Erityisen tuen päätöksen tekeminen

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- ja perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana, vaikka ei olisi käytettävissä edeltävää pedagogista selvitystä tai tehostetun tuen antamisen päätöstä, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella todetaan, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen tuen syyn vuoksi voida muuten antaa. Silloin varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja/tai esiopettaja tekee esityksen erityisen tuen tarpeesta, mikä pohjautuu tutkimuksen tehneet tahon liitteisiin sekä esiopetuksen oppilashuoltoryhmässä käytyihin asiantuntijakeskusteluihin. Huoltajille annetaan tietoa ennen ja jälkeen esiopetuksen oppilashuoltoryhmän kokoontumisen.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa saanut tehostettua tukea, ja tehostettu tuki arvioidaan esiopetuksen oppilashuoltoryhmässä liian vähäiseksi, esiopettaja(-t) ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja laativat pedagogisen selvityksen. Lapsen huoltajien kanssa keskustellaan pedagogisesta selvityksestä. Selvityksen pohjalta esiopetuksen oppilashuoltoryhmässä käydään keskustelu lapsen tarvitsemasta pedagogisesta ja oppilashuollollisesta tuesta. Asian käsittelyyn osallistuvat tarvittaessa lapsen esiopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittavat asiantuntijat. Myös lapsen huoltajalle annetaan mahdollisuus osallistua kokoukseen asiaa käsiteltäessä.

Pedagogisen selvityksen pohjalta varhaiskasvatuksen aluejohtaja tekee päätöksen erityisen tuen aloittamisesta. Jos lapsi myöhemmässä vaiheessa selviää esiopetuksesta ilman erityistä tukea, tehdään tuen lopettamispäätös ja lapsi saa jatkossa tehostettua tukea. Aluejohtaja tekee myös päätöksen tuen lopettamisesta.

Erityisen tuen piirissä olevien lasten esiopetuksen järjestäminen

Nurmeksessa erityistä tukea saavien lasten esiopetus ja kasvun sekä oppimisen tuki järjestetään pääsääntöisesti lähipäiväkodin pienryhmässä. Erityisen tuen piirissä olevat lapset tulevat pienryhmiin asiantuntijalausuntojen pohjalta. Nurmeksen päiväkodeissa olevat pienryhmät toimivat inklusio periaatteella. Ryhmissä työskentelee vahvistettu henkilökunta. Henkilöstörakenteena on varhaiskasvatuksen erityisopettaja työparinaan esiopettaja; lastenhoitaja / lähihoitaja; erityislapsen avustaja, joka toimii koko ryhmän avustajana, ei yhdelle lapselle määrättyä ja päiväkotiapulainen. Lasten ryhmäkoossa on huomioitu inklusioajatus, eli ryhmä on 12-paikkainen, joista kuudella lapsella on eriasteisia tuen tarpeita. Molemmissa ryhmissä on seitsemästä yhdeksään esikoululaista, joista noin puolella on tuen tarve.

Erityistä tukea tarvitseva esikoululainen voidaan myös sijoittaa 24 lapsen esiopetusryhmään, riippuen hänen tuen tarpeensa määrästä. Arvioidaan onko tukimuotona tarvetta eriyttää opetusta, esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjauksella. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja konsultoi ja ohjaa esiopettajia. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa lapsen opetustilanteisiin. Yhteistyötä tehdään eri sidosryhmien kanssa.

Lapselle on taattava mahdollisuus tarvittavaan kuntoutukseen, hoitoon ja apuvälineisiin esiopetuksessa. Arvioitaessa toimintaedellytyksiä ja suunniteltaessa toimintaa on kiinnitettävä huomio siihen, että kaikilla lapsilla on kasvua ja oppimista edistävä turvallinen ja toimiva esiopetusympäristö.

Erityisen tuen piirissä olevan lapsen osallistuessa muuhun kuin pienryhmässä annettuun esiopetukseen on huomioitava esiopetusryhmän rakenne ja toimintaedellytykset. Toimintaedellytyksiä ovat mm. lapsen ikätason ja toimintaedellytysten mukainen lapsiryhmä, toiminnan eriyttäminen pienryhmiin, työskentelyyn soveltuvat tilat, varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki ja mahdolliset avustajapalvelut.

Erityistä tukea saavan lapsen siirtyminen alkuopetukseen

Rehtori päättää erityisen tuen piirissä olevan oppilaan opetusjärjestelyistä perusopetuksessa. Rehtori tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä varhaiskasvatuksen aluejohtajien kanssa päätöstä tehdessään. Esiopetuksen ja koulujen henkilökunta valmistelee huoltajien ja tarvittaessa asiantuntijoiden kanssa esiopetuksessa olevan lapsen siirtymistä kouluun. Keskeytymätön tehostetun ja erityisen tuen jatkuminen kouluun siirryttäessä on tärkeää.

Keväällä järjestetään siirtokeskustelu, jossa käydään läpi lapsen sen hetkistä oppimisen tilannetta, kasvu- ja oppimistavoitteiden toteutumista ja tukitoimen tarvetta jatkossa. Siirtokeskusteluun voivat osallistua lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopettaja sekä tulevasta koulusta erityisopettaja, luokanopettaja ja rehtori. Lapsella on oltava mahdollisuus tutustua tulevaan kouluunsa ennen lukuvuoden alkua.

HOJKS on kuvaus siitä, miten lapsen erityisen tuen päätöksen mukainen opetus ja muu tuki järjestetään. Se on työväline, jonka tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKSissa kuvataan lapsen oppimisedellytyksiä ja henkilökohtaisesti asetettuja tavoitteita. Suunnitelman tarkoitus on olla elävä ja lapsen näköinen sekä toteutettavissa lapsen kasvu- ja oppimisympäristössä joka päivä.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) varmistaa lapsen oikeusturvan toteutumisen omien edellytysten ja kehitystason mukaisen kasvun ja opetuksen osalta. Suunnitelman laadinta, toteuttaminen ja arviointi turvaavat myös lapsen tarpeiden mukaiset esiopetusjärjestelyt ja mahdollisten tukipalveluiden toteutumisen. Suunnitelman laadintaprosessi antaa myös vanhemmille tietoa lapsen oppimisesta ja esiopetuksen järjestämisestä sekä oikeuden osallistua lapsen koulunkäynnin suunnitteluun ja arviointiin.

HOJKSin laatimisella varmistetaan se, että lapsi kohdataan yksilönä ja lapsen kokonais-tilanne kartoitetaan ja jäsennetään. Kaikki osapuolet sitoutuvat lapsen kasvua ja oppimista tukevien järjestelyiden toteuttamiseen.

HOJKSin laadinnassa hyödynnetään huoltajien luvalla lapselle varhaiskasvatuksessa aikaisemmin laadittua oppimissuunnitelmaa ja mahdollista varhaiskasvatuksen HOJKSia. Asiantuntijalausuntoja käytetään hyväksi lapsen HOJKSin laadinnassa. HOJKS on tärkeä nivelvaiheen oppilaantuntemusta lisäävä työväline tiedonsiirrossa 1. vuosiluokalle.

Lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatii pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen huoltajien ja lapsen kanssa. Huoltaja voi ottaa avustajan mukaan tai valtuuttaa edustajan osallistumaan laadintapalaveriin. Lisäksi HOJKSin valmisteluun ja sen laadintapalaveriin osallistuu tarvittaessa lapsen esiopettaja.

Tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan valmisteluun ja/tai laadintapalaveriin voivat osallistua:

- avustaja
- perusopetuksen erityisopettaja
- varhaiskasvatuksen aluejohtaja
- rehtori
- tutkimus- ja kuntoutustahojen edustajat
- lapsen edellinen lastentarhanopettaja

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma annetaan:

- huoltajalle/huoltajille
- lapsen esiopetusryhmän henkilökunnalle
- varhaiskasvatuksen erityisopettajalle tarvittaessa
- päiväkodin arkistoon
- kouluun lapsen perusopetuksen alkaessa

HOJKS laaditaan ja sen toteutumista arvioidaan moniammatillisesti yhdessä huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa toimintavuodessa ja tarvittaessa useammin. Vastuuhenkilönä ja ryhmän koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai esiopettaja. Esiopettaja(-t) vastaavat tietojen ja HOJKSin siirtämisestä tulevaan kouluun. Erityisen tuen esioppilaillekin pyritään pääsääntöisesti tekemään yleisen tuen esioppilaan oppimissuunnitelma, josta näkyy tarkemmin suoriutuminen kehityksen osa-alueilla.

Varhaiskasvatuksen aluejohtaja päättää erityistuen päätöksen yhteydessä lapsen mahdollisesta ottamisesta pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- ja perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä tai tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvioin perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen tuen syyn vuoksi voida antaa muuten. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää hyvää yhteistyötä Pohjois-Karjalan sairaanhoito ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän sekä vammaispalvelun kanssa. Lapsen huoltajille tulee antaa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden vaihtoehtoista ja vallinnan vaikutuksista. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan moniammatillisesti lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa esiopetuksen osalta riittävästä ja oikea-aikaisesta tiedonjaosta huoltajille ja yhteistyöstä PKSSK:n toimijoiden sekä koulun erityisopettajan kanssa oppivelvollisuuden vaihtoehtoja mietittäessä.

Valmistelut pidennettyyn oppivelvollisuuteen ottamisesta aloitetaan lapsen omassa päiväkodissa varhaiskasvatuksen erityisopettajan, lastentarhanopettajan ja vanhempien sekä tarvittavien muiden asiantuntijoiden yhteistyönä. Lapsi on riittävän ajoissa ohjattava tarvittaviin lisätutkimuksiin. Kun tarvittavat tutkimukset on tehty, tutkiva taho toimittaa asiantuntijalausunnon huoltajille. Huoltajat toimittavat lausunnon päiväkotiiin, josta he anovat varhaiskasvatuksen aluejohtajalta pidennettyä oppivelvollisuutta lausuntoon vedoten. Toivottavaa olisi, että ennen päätöksen tekoa lapsen asioita olisi käsitelty yhteispalave-

riassa, johon osallistuisivat lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lastentarhanopettaja, erityisopettaja, mahdolliset muut asiantuntijat sekä tutkimuksen tehnyt henkilö tai hänen edustajansa. Mikäli päätös tehdään sinä kalenterivuonna, jolloin oppilas siirtyy pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään päätös myös esiopetusjärjestelyistä.

Lapsella on oikeus saada esiopetusta oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Huoltaja päättää osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Nurmeksessa pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus ja kasvun ja oppimisen tuki pyritään järjestämään lähipäiväkodin pienryhmässä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kanssa toimitaan Nurmeksien esiopetussuunnitelman tavoitteiden suuntaisesti. Esiopetuksen alkaessa kaikille pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS). Sen laadinnassa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle tehtyjä varhaiskasvatuksen henkilökohtaisia suunnitelmia.

Pidennettyyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen siirtyminen alkuopetukseen:

Rehtori tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, esiopettajan, asiantuntijoiden ja varhaiskasvatuksen aluejohtajan kanssa 1. luokan opetusjärjestelyistä sovittaessa. Päiväkotien ja koulun henkilökunta valmistelee yhdessä huoltajien ja tarvittaessa oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa esiopetuksessa olevan lapsen siirtymistä kouluun.

Esiopetuksen keväällä järjestetään siirtokeskustelu, jossa käydään läpi lapsen sen hetkistä kasvun ja oppimisen tilannetta, kasvu- ja oppimistavoitteiden toteutumista sekä tukitoimen tarvetta jatkossa. Siirtokeskusteluun voivat osallistuvat lapsen huoltajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, esiopettaja erityisopettaja ja rehtori. Siirto voidaan yhdistää lapsen HOJKSin seurantalaveriin, jos se on ajallisesti järkevää. Siirtokeskustelun kokoonkutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai esiopettaja. Lapsella on oltava mahdollisuus tutustua tulevaan kouluunsa ennen lukukauden alkua.

Lapsen esiopetuksen HOJKS toimii tärkeä dokumenttina tiedonsiirrossa. Alkuperäinen HOJKS siirretään tulevaan kouluun. Kopio HOJKSista arkistoidaan siihen päiväkotiin, jossa se on laadittu.

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Nurmeksessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan kaikille esioppilaille yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa esiopetusvuoden alkuvaiheessa. Suunnitelmaan koostaan lapsen, huoltajien ja esiopettajien esille tuomia näkemyksiä, ajatuksia, toiveita ja tavoitteita. Suunnitelma välittää tietoa lapsen mielenkiinnon kohteista, oppimiskokemuksista, erityispiirteistä, vahvuuksista, vaikeuksista, haasteista, tavoitteista ja yhteisesti sovitusta asioista. Lapsen esiopetuksen suunnitelman laatiminen on tärkeä osa kasvatusyhteistyötä ja se on lapsen toiminnan ja arvioinnin perustana esiopetusvuonna. Suunnitelman laatimisessa voidaan käyttää apuna havainnointilomaketta, lapsen oppimisen arviointeja sekä lapsen ja huoltajien haastattelulomakkeita. Esiopettajalla on vastuu lapsen oppimissuunnitelman laatimisesta. Oppimissuunnitelman toteutumista seurataan esiopetusvuoden aikana. Kun lapsi tarvitsee tehostettua tai erityistä tukea, liitetään pedagoginen

arvio, pedagoginen selvitys ja HOJKS lapsen oppimissuunnitelmaan. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma siirretään tulevaan kouluun keväällä.

Yhteenvetokaavio Nurmeksen tukimuodoista

YLEINEN TUKI =tukea tarvittaessa	Arviointi-/siirtymävaihe	TEHOSTETTU TUKI =pitkäkestoinen säännöllinen tuki	Arviointi-/siirtymävaihe	ERITYINEN TUKI =tehdään intensiivisesti toisin Erityisen tuen päätös
Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	Pedagoginen arvio	Tehostetun tuen oppimissuunnitelma	Pedagoginen selvitys	HOJKS
YLEISEN TUEN TUKIMUODOT		TEHOSTETUN TUEN TUKIMUODOT		ERITYISEN TUEN TUKIMUODOT
oppimisympäristö eriyttäminen pienryhmätoiminta VEOn tuki oppilashuollon tuki apuvälineet yms. avustajapalvelut yhteistyö huoltajan kanssa terapeuttien palvelut		oppimisympäristö eriyttäminen ryhmäjaot yksilöllinen opetus/kuntoutus VEOn/ erityisopettajan tuki oppilashuollon tuki apuvälineet yms. avustajapalvelut yhteistyöhuoltajan kanssa terapeuttien palvelut		oppimisympäristö eriyttäminen ryhmäjaot yksilöllinen opetus/kuntoutus VEOn/ erityisopettajan tuki oppilashuollon tuki apuvälineet yms. avustajapalvelut yhteistyö huoltajan kanssa terapeuttien palvelut

VEO = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

6. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁷⁸.

⁷⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁷⁹.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁸⁰. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon⁸¹. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksilökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5⁸².

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus⁸³. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset⁸⁴. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁸⁵. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina⁸⁶. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸⁷. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä⁸⁸.

⁷⁹ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁸⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁸¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

⁸⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁸⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

⁸⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

⁸⁷ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁸⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja⁸⁹. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia⁹⁰.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁹¹. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushen-

⁸⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

⁹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

⁹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

kilöston tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁹². Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.⁹³ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁹⁴, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.⁹⁵

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa⁹⁶.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina

⁹² Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

⁹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

⁹⁴ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

⁹⁶ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.⁹⁷

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen⁹⁸. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti⁹⁹. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.¹⁰⁰ Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹⁰¹.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:¹⁰²

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma

⁹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

⁹⁸ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

¹⁰⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

¹⁰¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on li-
säksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.¹⁰³

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksit-
täistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä
vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuolto-
rekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä,
ovat salassa pidettäviä.¹⁰⁴

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön
säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit
kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.¹⁰⁵

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on
salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä
oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yk-
silökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹⁰⁶. Lisäksi heillä on oikeus
saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja
opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät vält-
tämättömät tiedot¹⁰⁷. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysy-
mys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden var-
mistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka
tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä to-
dettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina
ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttami-
seen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjes-
täjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjes-
täjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot,
jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹⁰⁸. Sen sijaan opetuksen jär-
jestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä
toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden
esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.¹⁰⁹

¹⁰³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista
(785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹⁰⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹⁰⁷ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

¹⁰⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹¹⁰. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹¹¹
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹¹²
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹³.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta

Opetussuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon paikallisen toteuttamisen tavoitteet ja toimintatavat. Siinä määritellään opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä yksikkökohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaavat linjaukset. Oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaaviin linjauksiin on tarkoituksenmukaista sisällyttää suunnitelmien perusrakenne ja osa suunnitelmiin sisältyvistä asioista, jolloin turvataan suunnitelmien riittävä yhdenmukaisuus kaikissa yksiköissä. Yhteisiä osuuksia täsmennetään ja täydennetään yksikkökohtaisesti.

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹⁴. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman esiopetusyksikön yhteinen.

¹¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹¹² Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

¹¹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa¹¹⁵.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yksikkökohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut ¹¹⁶

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetusyksikön oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saataavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitkä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksen käytettävissä olevien resursien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa huomioidaan oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan esiopetusyhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä esiopetuksessa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös lapsilta ja huoltajilta sekä esiopetuksen ja oppilashuollon henkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio esiopetuksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä psykologija kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava monialainen yhteistyö
- oppilashuollon palvelujen kohdentaminen yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat ¹¹⁷

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisyys, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

¹¹⁵ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 1-kohta

¹¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. 2-kohta

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat
- oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a. Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä¹¹⁸

Lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet esiopetuksessa. Suunnitelmassa kuvataan

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma¹¹⁹. Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetuksen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu

¹¹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

¹¹⁹ Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

3. *Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen* ¹²⁰

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisten tukitoimien toteuttamiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
- esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido.

4. *Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa* ¹²¹

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille.

5. *Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen* ¹²²

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista¹²³.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi¹²⁴. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen esiopetuksen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

¹²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹²¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹²² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2. mom.

¹²³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 4 mom.

¹²⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta¹²⁵.

Nurmeksen kaupunki

Kasvu- ja oppimisympäristön, terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen, seuranta ja arviointi esiopetuksessa

Nurmeksen kaupungin esiopetuksessa terveyttä edistetään huolehtimalla

- ajanmukaisesta, omien edellytysten mukaisesta kasvusta ja oppimisesta hyvinvointia ja osallisuutta edistävästä toimintakulttuurista ja ilmapiiristä
- toimivasta oppilashuollosta ja riittävästä ja oikea-aikaisista oppilashuollon palveluista
- monipuolisesta ja riittävästä ruokailusta esiopetuksen aikana
- turvallisista esiopetuskuljetuksista ja esiopetusmatkoista
- kiusaamisen, väkivallan ja häiriötilanteiden ennaltaehkäisystä sekä selvittämisestä ja lopettamisesta
- tapaturmien ja onnettomuuksien ennaltaehkäisystä ja pelastussuunnitelmien päivittämisestä.
- säännöllisestä fyysisten ja psyykkisten työolojen seurannasta.

Oppilashuollollinen tuki tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tukemisessa

Tavoitteena on, että lasten kehitysviivästymät ja/tai psykososiaaliset oireet havaitaan mahdollisimman varhain, jotta niiden syveneminen voidaan ehkäistä.

Jos lapsella on erityisen tuen tarvetta, käytetään sekä pedagogista että lääkinällistä kuntoutusta. Lasten kanssa työskentely on moniammatillista ja perhekeskeistä. Keskiössä oleva oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen perustuu opetus- ja terveydenhuoltohenkilöstön suorittamaan lasten yksilöllisten oppimisvalmiuksien havainnointiin. Toimintavastuu on varhaiskasvatuksen erityisopettajalla tai esiopetusryhmän lastentarhanopettajalla yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa.

Tuki kehitykseen tai elämäntilanteisiin liittyvissä erilaisissa vaikeuksissa, esim. perheväkivalta, päihde- tai mielenterveysongelmat perheessä.

Jos esiopettajalla, päivähoidon aluejohtajalla tai muulla lapsen kanssa työskentelevällä herää huoli lapsesta tai hänen elämäntilanteestaan, hän ottaa huolen puheeksi huoltajien kanssa. Lapsen tilanne voidaan saattaa myös oppilashuoltoryhmän tietoon. Oppilashuollolla pyritään tukemaan myös yksilön ja yhteisön toimintakyvyn säilyttämistä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa. Käytännön apuvälineenä saattaa toimia esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

¹²⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 26 § 1 mom.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö perustuu vanhempien, lapsen mahdollisen aikaisemman varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen luottamukselliseen yhteistyöhön. Esioppilas saatetaan kouluun niin että lapsen koulunkäynnin aloittamisen kannalta oleelliset tiedot välittyvät hänen opettajalle.

Esi- ja alkuopetuksen nivelyhteistyön vuosisuunnitelma

Koulunkäynnin sujuvan aloittamisen turvaamiseksi järjestetään ennen kouluun tutustumispäivää ns. nivelpalaveri. Palaveriin osallistuvat vastaanottavan koulun rehtori sekä kunkin lapsen esiopettaja sekä tarvittaessa oppilashuollon toimijoita. Lapsen mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetusvuoden henkilökohtainen esiopetussuunnitelma liitteineen ja esiopetusvuoden aikana tehdyt oppimisen arviot kootaan ns. kasvun kansioon. Tämä kansio annetaan tulevan koulun käyttöön.

Nivelpalaveri pidetään lisäksi syksyllä koulussa. Palaverissa arvioidaan esiopetuksen vaikuttavuutta ja sitä, miten koulutyö uusilla oppilailla on käynnistynyt.

Muu yhteistyö

Rehtori tai muu koulun edustaja osallistuu esiopetuksessa mahdollisesti pidettävään vanhempainiltaan kevättalvella ja kertoo koulunkäynnin aloittamisesta ja koulun toiminnasta. Mikäli koulun alkuopettaja on tiedossa, hän käy tutustumassa tuleviin oppilaisiinsa ennen kouluun tutustumispäivää.

Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyö

Jos lapsi siirtyy esiopetukseen jostakin toisesta päivähoitoyksiköstä, voidaan vanhempien luvalla siirtää lapsen esiopetuksen aloittamisen kannalta oleellista tietoa esiopetukseen. Näitä voi olla mm. lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.

Oppilashuollollinen tuki esiopetuksen sekä lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukemisessa

Oppilashuollon tavoitteena on tukea ja edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä ehkäistä syrjäytymistä. Oppilashuoltotyö tukee ja kehittää lapsen tasapainoista kasvua ja esiopetusyhteisön turvallista arkea yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa. Siihen sisältyy sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Tavoitteena on myös välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuurin edistäminen esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on auttaa lasta riittävän aikaisin.

Henkilötietojen käsittelyssä on lähtökohtana luottamuksellisuus ja yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen ja lapsen asian käsittelyyn oppilashuoltoryhmässä.

Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäädösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

Esiopetuksen oppilashuollon palveluiden järjestämistapa kunnassa sekä keskinäinen työn- ja vastuunjako

Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuoltotyö kuuluu kaikille kasvatus- ja esiopetusyhteisössä työskenteleville aikuisille sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Jokainen työntekijä toteuttaa oppilashuoltoa osana omaa perustyötään ja eri työntekijöillä on siinä erilaisia tehtäviä.

Oppilashuoltoryhmän nimi on esiopetuksen oppilashuoltoryhmä. Ryhmän puheenjohtaja valitaan esiopetuksen edustajista. Jäseninä ovat lastenneuvolan terveydenhoitajat, lastenneuvolan lääkäri, puheterapeutti, kasvatus- ja perheneuvolan psykologi, varhaiskasvatuksen aluejohtajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä tarvittaessa lastensuojelun sosiaalityöntekijä, koulun rehtori, alkuopetuksen luokanopettaja ja esiopetuksen lastentarhanopettaja. Tarvittaessa ryhmän työskentelyyn voi osallistua myös joku muu lapsen hyvinvointia ja kuntoutusta edistävä työntekijä. Esiopetusvuoden alkaessa oppilashuollon palveluista ja toimintaperiaatteista tiedotetaan lasten huoltajille ja yhteistyökumppaneille.

Ryhmän kulloinenkin kokoonpano määräytyy käsiteltävien asioiden pohjalta noudattaen yksittäisen lapsen asioita käsiteltäessä salassapitosäädöksiä. Lapsen huoltajilta on oltava tiedonsiirtolupa ja oppilashuollon toteutuksessa on ensisijaista lapsen ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Huoltajilla on oikeus osallistua oppilashuoltoryhmän kokouksiin käsiteltäessä oman lapsen asioita. Jos huoltajalla herää pieninkin huoli lapsen tilanteesta, hän voi ottaa yhteyttä keneen tahansa oppilashuoltoryhmän jäseneseen. Myös lapsella on oikeus tulla kuulluksi hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen.

Oppilashuoltoryhmän esityslista täydentyy pöytäkirjaksi ja jokaisesta käsitellystä lapsesta tehdään erillinen lomake (Liite 14).

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu 3-4 kertaa vuodessa. Toimintavuoden aikana käsitellään asioita seuraavasti:

Syys- lokakuu: Esiopetuksessa aloittaneiden lasten tukitoimien tarve.

Marras- joulukuu: Esiopetuksessa olevien lasten tukitoimien tilanne.

Tammi- helmikuu: Koulukypsyysarvioiden tarve, esille nousseet tehostetun tai erityisen tuen tarpeet.

Maalis- huhtikuu: Uusien esiopetusryhmien muodostaminen, tiedossa olevat erityisen ja tehostetun tuen tarpeet, pidennetyn oppivelvollisuuden tarpeet, pedagogiset arviot ja selvitykset.

Yksilöllinen oppilashuolto

Yksilölliset oppilashuoltopalaverit järjestetään esioppilaan omassa ryhmässä. Palaverissa laaditaan yhdessä huoltajien ja asiantuntijoiden kanssa ensisijaiset tavoitteet ja toimintaohjeet lapsen kehityksen tukemiselle. Asiantuntijoina palavereissa voi olla kuntoutusohjaaja PKKS:tä, puheterapeutti, toimintaterapeutti ja psykologi. Kuntoutusohjaaja tai puheterapeutti laatii palavereista koonnin eli oppilashuoltokertomuksen. Palaverissa laaditut tavoitteet ja toimintaohjeet siirretään lapsen oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:iin.

Rekulan, Hannilan ja Porokylän päiväkodit toteuttavat yhteisöllistä ja ennakoivaa oppilashuoltotyötä. Oppilashuoltosuunnitelma (Liite 15) on laadittu ja tarvittaessa asia voi edetä moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹²⁶. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustalilofosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹²⁷.

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa¹²⁸ rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvope- rustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa

¹²⁶ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

¹²⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

¹²⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

- mitkä ovat miten erityiseen kasvatustopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Nurmeksen kaupunki

Nurmeksen esiopetussuunnitelma on laadittu suomen kielellä. Eri kieli- ja kulttuurivähemmistöjen esiopetukseen paneudutaan tarvittaessa toimipaikkakohtaisesti opetushallituksen antamien ohjeiden mukaan.

Esiopetuksen eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatus lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalsiin taitoihin. Eettinen kasvatus liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta ja huolenpitoa.

Nurmeksen kotouttamissuunnitelma on päivitetty syksyllä 2015. Esiopetukseen on laadittu ohjeet maahanmuuttajalapsen ja hänen huoltajiensa perehdyttämiseksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käytänteisiin. Nurmeksessa toimii monialainen kotouttamisen yhteistyöryhmä.

Liitteet:

- Nurmeksen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma
- Nurmeksen päiväkotien järjestyssäännöt
- Nurmeksen kaupungin koulukuljetusopas koulukuljetuksia koskevat periaatteet 1.12.2012
- Tuleva esikoululainen huoltajan silmin, Alkutietolomake
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Esiopetusvuoden henkilökohtainen esiopetussuunnitelma Essu
- Syystiedote oppilashuollosta
- Esioppilaan syysaastattelu
- Esioppilaan kevätaastattelu
- Maahanmuuttaja lapsen oppimissuunnitelma
- Pedagoginen arvio
- Tehostetun tuen esiopetuksen valtakunnallinen opetussuunnitelma
- Pedagoginen selvitys
- Oppilasasian käsittely oppilashuoltoryhmässä
- Nurmeksen esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelma

Wilman käyttöönoton myötä lapsesta tehtävät lomakkeet siirtyvät Wilman lapsikohtaisiin tiedostoihin.

NURMEKSEN VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN Kiusaamisen EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

1. Miksi kiusaamisen vastaista toimintasuunnitelmaa tarvitaan
2. Näkemyksiämme kiusaamisesta ja yhteinen tavoite kiusaamisen ehkäisemiseksi
3. Miten kiusaaminen huomataan
4. Miten kiusaamista ehkäistään
5. Kiusaamistilanteiden selvittäminen ja jatkoseuranta
6. Suunnitelman arviointi ja päivitys
7. Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen

1. MIKSI Kiusaamisen VASTAISTA TOIMINTASUUNNITELMAA TARVITAAN?

Perusopetuslain 29§:n mukaisesti kaikilla lapsilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Päivähoidossa olevat lapset ovat niin pieniä, ettei kiusaajan ja kiusatun roolit ole ehtineet vielä vakiintua, siksi kiusaamiseen on puututtava mahdollisimman nopeasti. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen huomaaminen on helpompaa, sillä aikuisen on mahdollista olla lähes koko ajan läsnä ja havainnoida lasten välistä vuorovaikutusta.

2. NÄKEMYKSIÄMME Kiusaamisesta JA Yhteinen Tavoite Kiusaamisen EHKÄISEMISEKSI

Kiusaamiselle on tyypillistä toistuvuus, tietoisuus, vallan epätasapaino ja uhrin kyvyttömyys puolustautua. Kiusaaminen on luonteeltaan fyysistä tai psyykkistä.

Fyysistä kiusaamista on pureminen, lyöminen, raapiminen, nipistely, töniminen, sylkeminen, lelujen kädestä vieminen, väkisin pussailu, kaulasta puristaminen, sormesta vääntäminen jne..

Psyykkistä kiusaamista on leikin sotkeminen, lälättely, irvistely, uhkailu, karjuminen, haukkuminen, eristäminen leikistä, vaatteiden arvosteleminen jne..

Kiusaamistilanteessa lapsi kiusaa toistuvasti samaa lasta ja lapset ovat voimasuhteiltaan epätasapainoiset. Jos kiista tapahtuu kahden yhtä vahvan kesken, ei kiusaamisen kriteeri täyty. Kiusaaminen on tahallista toimintaa toisen vahingoksi. Kiusaaja voi itse olla kiusattu. Fyysinen kiusaaminen on helpompaa huomata, mutta henkinen kiusaaminen voi olla tuhoisampaa.

Miksi kiusaamiseen on puututtava?

Kiusaamisen ketju on saatava katkeamaan ennen kuin lapsi on leimautunut kiusaajaksi tai kiusatuksi. Puuttuminen on hyväksi sekä kiusaajalle että kiusatulle. Kiusatun mielenterveys on vaarassa. Kiusaamiseen pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perinteisesti varhaiskasvatuksessa kaikki kiistat-paukset selvitetään mahdollisimman tarkkaan ja oikeudenmukaisesti, mutta kiusaamisen ehkäisytyöhön tarvitaan myös uusia keinoja ja asiaan paneutumista joka toimintakaudella uudelleen. Kiusaamista voi käsitellä mm. draamaharjoituksilla, ohjatuissa roolileikeissä, syvällisissä keskusteluissa lasten kanssa ryhmissä, tunteiden tunnistus- ja nimeämisharjoituksilla sekä empaattisuuden ja yhteisöllisyyden korostamisella arkipäivän kasvatustilanteissa.

3. MITEN KIUSAAMINEN HUOMATAAN?

On tärkeää, että henkilökunta käy arvokeskustelua ja heillä on yhteinen selkeä kuva siitä, mikä on kiusaamista. Lapsiryhmää tarkkaillaan niin vapaissa kuin ohjatuissakin tilanteissa myös vuorovaikutuksen ja mahdollisen kiusaamisen näkökulmasta. Lasten vuorovaikutustilanteita kirjataan ylös niin, että toistuvat käyttäytymiskaavat saadaan näkyviksi. Pyritään huomaamaan myös hienovaraiset psyykkisen kiusaamisen muodot kuten leikistä pois sulkeminen, 'huonojen' roolien antaminen aina samoille lapsille leikissä, ivaaminen, vähättely, arvostelu yms.

Lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ja ystävyydestä, kirjoja, kuvia ja haastatteluja apuna käyttäen ja kannustetaan lapsia pyytämään aikuisilta apua tilanteissa, joissa ei tunne pärjäävänsä toisten kanssa. Vanhempia kannustetaan kertomaan henkilökunnalle lapsensa mahdollisista kiusaamiseen liittyvistä kokemuksista.

4. MITEN KIUSAAMISTA EHKÄISTÄÄN?

Turvallisen ilmapiirin luomisen lähtökohtana ovat työyhteisön aikuissuhteet ja tapa, jolla aikuiset kohtaavat toisensa. Kaikkien lasten tulee tuntee, että heitä arvostetaan ja kunnioitetaan ja että he voivat luottaa aikuisten olevan läsnä ja auttavan heitä tarvittaessa. Periaatteena on, että kiusaamiseen puututaan heti. Päivähoidon ja esiopetuksen työntekijät määrittelevät, mikä on hyväksyttävää käytöstä ryhmässä ja mikä ei, arvokeskustelua asiasta käydään säännöllisesti tiimeissä.

Harjoittele lasten kanssa:

- antamista, jakamista, vastaanottamista
- toisten auttamista
- kuuntelemista, neuvottelemista, kompromisseja
- tunteiden nimeämistä
- rakentavia kiukunpurkamistapoja
- reaktion viivästyttämistä: hengitä syvään, laske kymmeneen, mieti seurauksia jne.
- löytämään myönteisiä kokemuksia toisten kanssa toimimisesta

Kiusaamisen ehkäisemisessä leikki nousee hyvin tärkeäksi tekijäksi. On tärkeää, että aikuiset havainnoivat, ohjaavat ja osallistuvat lasten leikkeihin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yksinäisiin, ujiin, arkoihin ja alistettuihin lapsiin. Tasavertaisten ystävyyssuhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen ovat tärkeitä keinoja ehkäistä kiusaamista.

5. KIUSAAMISEN SELVITTELY JA JATKOSEURANTA

Opetustuokioilla käsitellään ristiriitojen rakentavaa ratkaisua, puolustautumista, miten toisia kohdellaan, tunteiden muodostumista, tunnistamista ja nimeämistä, apuna mm. draamaa, nukketeatteria, kuvaamataitoa. Lasten kanssa yhdessä laaditaan ryhmälle selkeät säännöt, joissa erilainen kiusaaminen selvästi kielletään ja annetaan tilalle positiivisia käyttäytymisohjeita.

Lasten päivittäiseen pieneenkin hännäämiseen ja riitatilanteisiin pyritään puuttumaan heti. Aikuiset pyrkivät havainnoimaan tilanteita niin, että pystytään arvioimaan milloin on kysymys kahden tasavertaisen lapsen riitelystä, milloin kiusaamisesta, jossa toinen on puolustuskyvytön. Kiusaamiseen puututaan heti, tasavertaista erimielisyyttä voi seurata tai ohjata tarvittaessa kauempaa ja antaa lasten harjoitella myös näin sosiaalisia taitojaan.

Kiusaamistilanteen selvittelyssä:

- Jutellaan osallisten kanssa rauhallisesti pyrkien saamaan selville kuka aloitti ja mitä, autetaan myös lapsia hahmottamaan syy- ja seuraussuhteita ja tapahtumien ajallista järjestystä.
- Pyydetään lapsia keksimään itse missä meni pieleen, mitä olisi pitänyt tehdä/sanoa toisin. Tämä vaatii lapselta aktiivista ajattelua ja oivallusten ääneen sanominen vahvistaa asian perillemenoa.
- Nimetään tapahtumassa eri lapsille heränneitä tunteita ja/tai kannustetaan isompia lapsia nimeämään niitä itse. Sanoitetaan myös koko tilanne lapsille selkein ja lyhyin lausein, tarkistetaan lapsilta menikö tilanne niin.
- Alakynnessä olleen lapsen kanssa koetetaan keksiä keinoja miten puolustaa itseään paremmin, ensin aikuisen avulla, myöhemmin aikuinen seuraa sivusta ja auttaa vain tarvittaessa. Puolustautumisyhtymisiä vahvistetaan kehumalla tarkasti juuri sitä mikä meni oikein, näin autetaan lasta jäsentämään ja hahmottamaan tilanne paremmin.
- Seurataan osallisten lasten leikkiä jatkossa hieman tarkemmin ja tarvittaessa muistutetaan yhdessä opetelluista käyttäytymistavoista.
- Myös epäsuoraan kiusaamiseen, kuten eristämiseen, puututaan heti ja se myös nimetään kiusaamiseksi.
- Kiinnitetään huomiota anteeksipyyntöjen merkityksen ymmärtämiseen.

Vakavampi kiusaamistilanne, edellisten lisäksi:

- Lähinnä oleva aikuinen puuttuu tilanteeseen heti rauhoittaen tilanteen ja koettaen saada selville mitä tapahtui alusta asti.
- Jälkiselvittely tapahtuu omassa ryhmässä oman aikuisen kanssa, kaikki osapuolet mukana.
- Aikuisten täytyy tietää mitä todella tapahtui, sen jälkeen päätetään oikeudenmukaisista ja tasapuolisista jälkiseuraamuksista tapauskohtaisesti.
- Oman ryhmän aikuiset miettivät tiedotetaanko vanhempia tapahtuneesta.
- Kyseisten lasten leikkiä yms. seurataan tavallista tarkemmin ja kysellään aika ajoin molemmilta osapuolilta onko kiusaaminen loppunut.
- Huomioidaan kyseisten lasten välillä tapahtuneet positiiviset kanssakäynnin muodot ja vahvistetaan niitä kehumalla.

6. SUUNNITELMAN ARVIOINTI JA PÄIVITYS

- Kiusaamisen ehkäisemiseksi esikoulussa tarvitaan suunnitelmallista ja pitkäjänteistä työtä. Arvioinnin tavoitteena on miettiä, kuinka suunnitelma toimii kiusaamista ehkäisevän työn tukena. Onko suunnitelmasta ollut apua? Onko kaikkiin esiopetusryhmiin syntynyt yhteinen ymmärrys kiusaamisesta? Onko niihin muotoutunut uusia kiusaamista ehkäiseviä työtapoja? Huomataanko kiusaamistilanteita paremmin kuin aikaisemmin? Puutummeko me aikuiset niihin johdonmukaisesti? Kuu- luuko lasten ääni riittävästi suunnitelmaa laadittaessa? Osaammeko ottaa vanhempien mielipiteitä riittävästi huomioon? Arvioinnin tavoitteena on myös selvittää, ovatko riidat ja konfliktit vähentyneet, ovatko lasten sosiaaliset taidot kehittyneet, onko aggressiivinen käytös vähentynyt ja onko lapsilla riittävästi positiivista vuorovaikutusta omassa esiopetusryhmässä ja päiväkodissa?
- Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa arvioidaan vuosittain sekä Hannilassa että Re- kulassa toukokuun tiimikokouksessa. Suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan uutta toimin- takautta varten.

7. SUUNNITELMAAN PEREHDYTTÄMINEN JA SIITÄ TIEDOTTAMINEN

- Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma käydään läpi syyskuun tiimikokouksessa vuosittain sekä Hannilassa että Rekulassa. Näin varmistetaan se, että koko henkilöstö on tietoinen siitä ja myös sitoutuu siihen.
- Syksyn ensimmäisessä vanhempainillassa suunnitelma esitellään jokaisessa päiväkotiryhmässä molemmissa päiväkodeissa. Näin lasten vanhemmat saavat tietoa siitä ja heillä on mahdollisuus kysymysten tekemiseen sekä kommentteihin. Vanhempien tulee myös tietää kehen he voivat ottaa yhteyttä kiusaamiseen liittyvissä asioissa, miten päivähoidon ja esiopetuksen henkilöstö aikoo selvittää tilanteen, miten vanhempia informoidaan jatkossa, miten vanhemmat osallistuvat selvittelyyn ja miten tilannetta seurataan.
- Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma liitetään osaksi Nurmeksen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä liitteeksi Nurmeksen kaupungin esiopetussuunnitelmaan. Täten tietoa välittyy myös päiväkotien yhteistyötahoille.

Lähteenä Kirves &Stoor-Grenner: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. MLL ja Folkhälsan

NURMEKSEN PÄIVÄKOTIEN ESIOPETUKSEN JÄRJESTYSSÄÄNNÖT

1. Järjestyssääntöjen tavoitteena on:

- Luoda turvallisuutta ja viihtyisyyttä
- Kasvattaa vastuuta ja toisen huomioonottamista.
- Opettaa sääntöjen merkitys ja toimimista niiden mukaan.

2. Hyvät tavat ja yhteistoiminta

- Kaikissa tilanteissa pyritään kohteliaisuuteen.
- Kiusaaminen on päiväkodissa kielletty.
- Noudatetaan hyviä käytöstapoja ja turvataan kaikille työrauha.
- Ole hyvä häviäjä ja reilu voittaja.

3. Esikoulumatkat

- Esikoulumatkat kuljetaan liikennesääntöjä sekä kodin ja esikoulun antamia ohjeita noudattaen.
- Esikoulukuljetuksissa noudatetaan kuljettajan antamia ohjeita ja kuljetusta odottaessa valvojien ohjeita.
- Kuljetusoppilaan huoltajan on ilmoitettava kuljettajalle, jos lapsi ei tarvitse koulu-kyytiä esim. sairastumisen vuoksi.

4. Ulkoilu

- Noudatetaan esikoulussa saatuja ohjeita ulkoilualueista (aidattu piha-alue), säännöistä ja käyttäytymisestä ulkoilun aikana.
- Pukeudutaan sään mukaan.
- Lumipallojen heitto on sallittua sovitulla alueella.
- Kiikuissa ja telineissä huomioidaan toiset ja noudatetaan varovaisuutta.
- Istutukset jätetään rauhaan.
- Mäenlaskussa noudatetaan päiväkodin henkilökunnan antamia ohjeita laskupaikoista ja välineistä.
- Anna toisten rakennelmien olla rauhassa.

5. Oppitunnit

- Annetaan työrauha.
- Työskennellään ohjeiden mukaisesti.
- Huolehditaan omista välineistä.
- Huolehditaan kotitehtävistä.

6. Esiopetukseen osallistuminen

- Oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena lapsen on osallistuttava vuoden kestävänsä esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan (perusopetuslaki 26 a §)

7. Poissaolot

- Kun oppilas sairastuu, on huoltajan ilmoitettava poissaolosta ja sen syystä esiopettajalle heti ensimmäisenä poissaolopäivänä. Poissaolo on ilmoitettava myös mahdolliseen koulukuljetukseen.
- Muut poissaolot (esim. lomat): esiopettaja myöntää luvan 1-3 päivän, aluejohtaja päättää harkinnanvaraisesti muista poissaoloista.

8. Ruokailu

- Noudatetaan hyviä ruokailutapoja ja ruokailutilanteessa annettuja ohjeita.
- Kädet pestään ennen ruokailua.
- Ruokajonossa ei etuilla.
- Ruokaa otetaan sen verran kuin syödään. Lisää saa hakea. Rajoitukset pitää huomioida.
- Ruokailutila pidetään siistinä.

9. Yleistä

- Päiväkodin alueelta ei saa poistua ilman aikuista tai aikuisen lupaa.
- Sisällä liikutaan kävellen.
- Huolehditaan omasta ja ympäristön siisteydestä.
- Pyydä yksin oleva kaveri mukaan leikkiin.
- Tavarat säilytetään sovituissa paikoissa.
- Makeisia tai purukumia ei tuoda esikouluun. Poikkeuksena esim. synttäritarjoilut.
- Älä tuo esikouluun vaarallisia esineitä tai aineita.
- Esikoulun omaisuutta on käsiteltävä huolellisesti.
- Vahingosta on heti ilmoitettava.
- Kännykän tuomista esikouluun ei suositella. Esikoulupäivän aikana lasta koskevat asiat hoidetaan henkilökunnan kanssa.

NURMEKSEN KAUPUNGIN KOULUKULJETUSOPAS**Koulukuljetuksia koskevat periaatteet 1.12. 2012 lukien**

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo.....	2
Perusopetuslaki 32 §	4
Yleistä	4
1. Kuljetusten myöntämisen perusteet	
1.1. Koulumatkan pituus	5
1.2. Koulumatkan vaarallisuus	6
1.3. Koulumatkan vaikeus ja rasittavuus	6
1.4. Muussa kuin lähikoulussa tai vieraassa kunnassa koulua käyvät oppilaat	6
1.5. Muut kuljetettavat = maksullinen koulukuljetus	7
2. Koulukuljetusten järjestämisen periaatteet	
2.1. Kuljetusmuoto	7
2.2. Koulumatkakustannusten korvaus huoltajalle	7
2.3. Kuljetuksen odotus	8
2.4. Kuormitussäädökset	8
2.5. Oppilaan sairastuminen koulupäivän aikana	8
3. Kuinka koulukuljetusta tai korvausta haetaan	8
4. Kuljetuksen aikana noudatettavaa	
4.1. Järjestyssäännöt	9
4.2. Taksin- ja linja-autonkuljettaja	9
4.3. Liikenneturvallisuus	9
4.4. Oppilasta koskevat tiedot	9
4.5. Urheiluvälineet	9
5. Ongelmatilanteita	
5.1. Onnettomuus	10
5.2. Linja-auto tai taksi ei saavu pysäkillä	10
5.3. Vahinko tai ilkivalta	10

5.4. Muuta	10
6. Liikenneturvallisuus	11
7. Muistilista koulukuljetuksiin liittyvistä vastuukysymyksistä.....	11
8. Lukion koulukuljetukset	12
9. Hakemus koulukuljetukseen –lomake	13

Perusopetuslaki 32 § (19.12.2003/1139)**Koulumatkat**

”Jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä (5) kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai lasten päivähoidosta annetussa laissa tarkoitetusta päivähoidosta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoitoon. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.

Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus.

Edellä 1 momentin mukaisesti järjestettävä oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas lukuvuoden alkaessa on täyttänyt 13 vuotta tai jos oppilas saa 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisopetusta, saa koulumatka kestää enintään 3 tuntia.

Jos oppilas otetaan muuhun kuin 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun kouluun tai opetuksen järjestämispaikkaan, oppilaaksi ottamisen edellytykseksi voidaan asettaa, että huoltaja vastaa oppilaan kuljettamisesta tai saattamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan.”

Huoltajat ovat ensisijaisesti velvollisia opettamaan lapsiaan liikkumaan turvallisesti liikenteessä.

Perusopetuslaissa ja tässä Nurmeksen sivistyslautakunnan koulukuljetusoppaassa määritellään ehdot, joiden täyttyessä kunta järjestää oppilaille koulukuljetuksen.

Tässä koulukuljetusoppaassa määritellään myös ne periaatteet, joiden mukaan oppilaille myönnetään kunnan koulukuljetus, kerrotaan kuljetusten järjestämisestä eri kulkumuodoittain

sekä annetaan ohjeita koulukuljetuksen hakemisesta, kuljetusten aikaisesta käyttäytymisestä ja poikkeustilanteista.

Nurmeksen kaupungin hallintosäännön mukaan sivistyslautakunta päättää koulumatkaetujen myöntämisen periaatteista ja vahvistaa vuosittaisen koulukuljetussuunnitelman.

Kaupunki järjestää peruskoulua käyvien oppilaittensa kuljetuksen, joilla perusopetuslain 32 §:n mukaan on oikeus kunnan järjestämään oppilaille maksuttomaan kuljetukseen.

Kuljetus järjestetään joko kaupungin kustantamana yleistä kulkuneuvoa käyttäen tai kaupungin erikseen järjestämällä kulkuneuvolla, jos oppilas ei voi käyttää yleistä kulkuneuvoa.

Jos peruskoulun oppilas koulumatkan vaikeuden tai vaarallisuuden vuoksi on saatettava kouluun, niin kaupunki maksaa kohtuulliseksi harkittavan avustuksen tai järjestää oppilaalle kuljetuksen.

Peruskoulun oppilas voi käyttää muuta kyytiä kuin kaupungin järjestämää taksikyytiä (esim. oma huoltaja voi kuljettaa hänet), jolloin kaupunki maksaa kuljetusavustuksen, joka vastaa todellisia matkakustannuksia halvimman kuljetustavan mukaan laskettuna.

Mikäli oppilas jostakin syystä valitsee jonkun muun koulun kuin lähikoulun, jonka kaupunki on hänelle osoittanut, vastaa hän itse koulukuljetuksesta ja sen aiheuttamista kustannuksista.

1. KULJETUSTEN MYÖNTÄMISEN PERUSTEET NURMEKSESSA

1.1. Koulumatkan pituus

Kaupunki järjestää oppilaalle kuljetuksen tai korvaa oppilaan huoltajalle koulumatkakustannuksia, jos oppilaan koulumatka kaupungin osoittamaan kouluun on yli 5 km.

Esiopetuksessa olevan oppilaan koulumatkan ollessa yli 1 km kaupunki järjestää kuljetuksen. Jos esiopetuksessa oleva oppilas on samanaikaisesti hoidossa päiväkodissa, huoltaja vastaa oppilaan kuljetuksesta. Esiopetuksessa ja perhepäivähoidossa olevan oppilaan kuljetuksen kaupunki järjestää matkan pituudesta riippumatta.

Perusopetuslain 17 §:n 2 momentin mukaiseen erityisopetukseen siirrettyjen oppilaiden koulukuljetus järjestetään yksilökohtaisesti.

Koulumatka mitataan kotitontin portilta koulutontin portille lyhintä, jalankulkukelpoista ja yleisessä käytössä olevaa tietä pitkin.

Kaupungin velvollisuutena ei ole järjestää koulukuljetusta koko matkalle, vaan kuljetus voidaan järjestää myös vain osalle matkasta.

Mikäli huoltajilla on oikeuden päätös yhteishuoltajuudesta, huolehditaan kuljetuksista oppilaan henkikirjotuspaikasta.

Hoitopaikkakuljetukset eivät kuulu koulutoimen tehtäväkenttään ja hoitopaikkakuljetuksia koulusta päiväkotiin tai muuhun hoitopaikkaan ei erikseen järjestetä eikä

korvata. Koulukuljetuksia voidaan hyödyntää edellä mainituissa tapauksissa, mikäli

hoitopaikka sijaitsee oppilaan koulumatkan varrella eikä kuljetus aiheuta kunnalle

lisäkustannuksia.

1.2. Koulumatkan vaarallisuus

Jos koulumatka tai osa koulumatkasta on vaarallinen, kaupunki järjestää kuljetuksen

vaaralliseksi katsotulle koulumatkan osuudelle tai korvaa huoltajalle koulumatkakustannuksia oppilaan kuljettamisesta.

Koulumatkan turvallisuuden arviointiperusteena käytetään

- tiehallinnon määrittelemiä koulumatkan turvallisuuden arviointiohjeita (koululiitu-ohjelma)
- poliisiviranomaisen lausuntoa.

Arvioinnissa tarkastellaan monipuolisesti koulumatkan liikenteellisiä olosuhteita, mutta suurimman painoarvon arvioinnissa saavat teiden liikennemäärät ja nopeusrajoitukset.

Esimerkiksi valaistuksen puuttuminen ei yksinään tee tiestä vaarallista.

Suositus kuljetuksen järjestämiseksi ei ole tae sen saamiselle, vaan jokainen hakemus harkitaan erikseen.

Ns. petokyydeissä pelkkä petojen esiintyminen ei ole peruste kuljetuksen myöntämiselle, vaan petojen käyttäytymiseen tulee liittyä niiden jatkuvampaa liikkumista asuntojen välittömässä läheisyydessä. Petokyydit myönnetään hakemuksesta tapauskohtaisesti ja huoltajan

tulee liittää hakemukseen asiantuntijatahon, esim. metsästysseuran, riistanhoitoyhdistyksen tai –piirin lausunto.

1.3. Koulumatkan vaikeus ja rasittavuus

Kaupunki järjestää oppilaalle kuljetuksen tai korvaa oppilaan huoltajalle koulumatkakustannuksia, jos koulumatka on oppilaalle liian vaikea tai rasittava.

Kuljetuksen järjestäminen em. perusteella

- edellyttää aina asiantuntijan (esim. koululääkäri tai koulupsykologi) lausuntoa,

- lausunnosta tulee ilmetä selkeästi kuljetustarpeen syiden ja perusteluiden lisäksi, mille ajanjaksolle kuljetuksen järjestämistä suositellaan sekä se, millä kulkumuodolla asiantuntija suosittelee kuljetuksen tapahtuvan
- asiantuntijalausunnot on toimitettava joka lukuvuosi hakemuksen mukana uudelleen, elleivät ne ole luonteeltaan pysyväislaatuksia.

Sairauden takia voidaan kuljetus myöntää lääkärintodistuksessa mainituksi ajaksi.

Kaupunki ei järjestä eikä korvaa oppilaiden terapiakuljetuksia.

Suositus kuljetuksen järjestämiseksi ei ole vielä riittävä peruste sen saamiselle, vaan sivistyslautakunta päättää tapauskohtaisesti kuljetuksen tarpeellisuuden ja laajuuden. Kuljetusta ei välttämättä järjestetä kotipihalta saakka.

1.4. Muussa kuin lähikoulussa tai vieraassa kunnassa koulua käyvät oppilaat

Oppilaan käydessä huoltajan anomuksesta koulua vieraassa kunnassa tai muussa kuin kunnan oppilaalle osoittamassa lähikoulussa, koulukuljetuksia ei pääsääntöisesti järjestetä eikä korvata.

Jos oppilas muuttaa kesken lukuvuoden kaupungin sisällä ja haluaa käydä lukuvuoden

loppuun vanhassa koulussaan, kuljetusta ei järjestetä eikä korvata (matkaetuudet myönnetään aina vain lähikouluun).

1.5. Muut kuljetettavat

Sivistysjohtaja voi hakemuksesta myöntää koulukuljetuksen niille oppilaille, joilla ei ole lain mukaan oikeutta koulukuljetukseen edellyttäen, että

- autossa on tilaa ja

- reitti on jo olemassa.

Erillistä kuljetusta ja reittiä ei järjestetä.

Hakemukset on tehtävä joka lukuvuosi erikseen ja päätös tehdään enintään lukuvuodeksi kerrallaan.

”Ns. talviajan kuljetus” käsittää syysloma - talviloma –välisen ajan.

2. KOULUKULJETUSTEN JÄRJESTÄMISEN PERIAATTEET

2.1. Kuljetusmuoto

Koulukuljetukset järjestetään lukuvuosittain sivistyspalvelukeskuksessa laadittavien reittien ja aikataulujen mukaan siten, että kaikki oppilaat, joilla on oikeus kuljetuksen saamiseen, saavat sen.

Tärkeä näkökohta on kuljetusten taloudellinen ja tarkoituksenmukainen järjestäminen.

Taksikuljetuksia ei järjestetä välttämättä ovelta-ovelle –kuljetuksina, vaan oppilaat tulevat ennakolta sovituihin paikkoihin kuljetusreittein varteen.

Kodin ja pysäkin välille ei pääsääntöisesti järjestetä kuljetuksia, jos matka on lyhyempi kuin koulukuljetuksen järjestämisraja eli 5 km.

2.2. Koulumatkakustannusten korvaus huoltajalle

Oppilaan huoltajalle voidaan maksaa anomuksesta koulumatkakustannusten korvausta, jos oppilas täyttää koulukuljetusehdot ja huoltaja kuljettaa oppilasta.

Korvausta on haettava etukäteen ennen kuljetuksen aloittamista.

Korvaus maksetaan enintään Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen oman autoa koskevan korvauksen suuruisena.

- Korvaus maksetaan huoltajalle laskun perusteella jälkikäteen.
- Lasku tulee lähettää kuukausittain.

2.3. Kuljetuksen odotus

Aikatauluista johtuen oppilas voi joutua odottamaan kuljetusta aamulla ja/tai illalla.

Lain mukaan oppilaan koulumatka odotusaikoinen voi kestää enintään 2,5 tuntia

päivässä ja lukuvuoden alussa 13 vuotta täyttänyt tai perusopetuslain 17 § 2 momentin

tarkoittamassa erityisopetuksessa olevan oppilaan koulumatka odotuksineen voi kestää enintään 3 tuntia päivässä.

Kuljetusta odottavalle oppilaalle järjestetään mahdollisuus ohjattuun toimintaan ja siitä vastaa koulun rehtori.

2.4. Kuormitussäädökset

Koulukuljetuksissa noudatetaan liikenneministeriön päätöstä koulu- ja päivähoitokuljetusten kuormituksesta ja turvallisuusjärjestelyistä.

2.5. Oppilaan sairastuminen koulupäivän aikana

Koululta otetaan yhteyttä huoltajaan oppilaan noutamiseksi kotiin.

3. KUINKA KOULUKULJETUSTA TAI KORVAUSTA HAETAAN

Koulumatkan ollessa alle 5 km maksutonta koulukuljetusta haetaan kuljetustarpeen alkaessa ja kuljetuksesta tehdään päätös.

Olosuhteiden muuttuessa on tehtävä uusi hakemus.

Harkinnanvaraisesta kuljetuksesta jätetään hakemus joka lukuvuosi erikseen:

- päätös tehdään lukuvuodeksi kerrallaan,
- myös asiantuntijalausunnot on toimitettava joka lukuvuosi hakemuksen mukana uudelleen, elleivät lausunnot ole luonteeltaan pysyväislaatuksia ja
- erikoistapauksissa (esim. terveydelliset syyt, tietyö, kelirikko) voidaan kuljetus järjestää asiantuntijalausunnon perusteella myös lyhyemmäksi ajaksi.

Kuljetushakemuslomakkeita saa kouluilta, sivistyspalvelukeskuksesta, myös kaupungin kotisivuilta voi tulostaa hakemuksen.

Huoltaja täyttää kuljetushakemuksen ja toimittaa sen koululle tai sivistyspalvelukeskukseen.

Hakemuksesta pyydetään tarvittaessa ao. koulun rehtorin lausunto. Koulumatkan pituus voidaan tarvittaessa tarkastaa.

Ao. viranomainen hyväksyy/hylkää hakemuksen ja päätös lähetetään tiedoksi huoltajalle. Päätöksen liitteenä on aina muutoksenhakuohjeet.

4. KULJETUKSEN AIKANA NOUDATETTAVAA ...

4.1. Järjestyssäännöt

Koulun järjestyssäännöt ovat voimassa myös koulumatkan aikana.

Oppilaille informoidaan yksilöllisistä kuljetusaikatauluista koulun alkaessa syksyllä.

4.2. Taksin- ja linja-autonkuljettaja

Kuljettaja on koulukuljetusten aikana kasvatuksesta vastaava henkilö.

Kuljetusten aikana noudatetaan kuljettajan antamia ohjeita.

Kuljettajan tulee puuttua kuljetuksen aikana tapahtuvaan sopimattomaan tai vaaraa aiheuttavaan käyttäytymiseen.

4.3. Liikenneturvallisuus

Liikenneturvallisuus on kuljetuksen aikana tärkeintä.

Ajoneuvossa ei saa liikkua paikasta toiseen kuljetuksen aikana ja turvavyöt on pidettävä kiinni.

4.4. Oppilasta koskevat tiedot

Huoltajan tulee itse ilmoittaa liikennöitsijälle, jos oppilas esim. sairastuu, eikä tarvitse koulukyytiä.

Huoltajan on, mikäli hän katsoo sen tarpeelliseksi, ilmoitettava oppilaan terveydentilaa koskevista seikoista kuten allergioista ym., jotka saattavat vaikuttaa kuljetuksiin.

Oppilaan on oltava sovittuna aikana sovitussa paikassa.

Kuljettajan ei tarvitse odottaa oppilasta, jos hän myöhästyy taksipysäkillä.

Kouluauto ei ole myöhässä, jos se saapuu taksipysäkille 10 minuutin kuluessa sovitusta ajasta.

Kouluauto ei saa ohittaa taksipysäkkiä ennen sovittua aikaa, elleivät kaikki pysäkillä kyytiin nousevat oppilaat ole mukana.

4.5. Urheiluvälineet

Kouluauton kyytiin saa ottaa vain sellaisia urheiluvälineitä tai muita ylimääräisiä tavaroita, joita tarvitaan lukujärjestyksen mukaisesti esim. liikuntatunneilla tai joiden tuomisesta on muuten erikseen sovittu koulun kanssa.

Oppilaiden urheiluvälineet tulee kuljetuksen ajaksi suojata asianmukaisesti (luistimiin teräsuojukset, sukset suksipussissa tai tiiviisti yhteen sidottuina).

5. ONGELMATILANTEITA

5.1. Onnettomuus

Nurmeksen kaupunki on vakuuttanut kaikki oppilaat koulussa tai koulumatkalla tapahtuvan tapaturman varalta.

Vakuutus koskee varsinaista koulu-aikaa ja koulumatkaa välittömästi koulun ja kodin välillä sekä myös vuositaiseen suunnitelmaan merkittyjä opinto- ym. retkiä.

- Jos esim. menee kaverille käymään matkalla, vakuutus loppuu siihen.

Vakuutus korvaa tapaturman aiheuttamat hoitokulut, esinevahinkoja ei korvata.

Mikäli sattuu vakava liikenneonnettomuus, jossa tapahtuu henkilövahinkoja, vastaa poliisi tilanteen hallinnasta ja tiedottamisesta.

Jos sattuu vakavuusasteeltaan lievempi onnettomuus, on liikennöitsijä velvollinen tiedottamaan koululle ja oppilaiden huoltajille tapahtuneesta.

5.2. Kouluauto ei saavu pysäkille

Ajokelin ollessa erityisen huono tai muista erityisistä syistä voi joskus käydä niin, että liikennöitsijä ei pääse kulkemaan aikataulun mukaisesti. Liikennöitsijä on tällöin velvollinen järjestämään korvaavan kuljetuksen.

5.3. Vahinko tai ilkivalta

Oppilas on velvollinen korvaamaan kuljetuskalustolle aiheuttamansa vahingon.

Liikennöitsijä ja oppilaan huoltaja sopivat vahinkojen korvaamisesta keskenään.

Kaupunki ei korvaa oppilaiden autoille aiheuttamia vahinkoja.

5.4. Muuta

Pääsääntöisesti liikennöitsijä osoittaa oppilaalle pysäkin paikan, joka voi olla linja-autopysäkki, liittymä tai muu liikenteellisesti turvallinen paikka tien varrella.

Jos oppilaan huoltajalla ja liikennöitsijällä on erimielisyyttä kouluauton pysäkin paikasta,

sivistyspalvelukeskus päättää lopullisen paikan. Mikäli kuljetuksen laatuun ei olla tyytyväisiä, mahdollinen palaute osoitetaan sivistyspalvelukeskukseen.

Mikäli tapahtuu vakavia rikkomuksia, kuten liikennelainsäädännön rikkomista, tulee asianosaisten ottaa suoraan yhteyttä poliisiin.

Yksityistien hoitokunta tai asiamies huolehtii ja vastaa siitä, että tie on liikennetarvetta vastaavassa kunnossa. Mikäli tiellä ei pystytä ajamaan koulukuljetuksia, liikennöitsijä ilmoittaa asiasta suoraan huoltajille ja sivistystoimen hallintoon. Korvaavia kuljetuksia ei järjestetä

6. LIIKENNETURVALLISUUS

Kaupunki tekee omalta osaltaan jatkuvaa työtä koulumatkojen turvallisuuden puolesta.

Huoltajien toivotaan huolehtivan siitä, että koulunsa aloittaville ja vanhemmillekin oppilaille opetetaan ja kerrataan vuosittain koulumatkareitti ja liikenteessä kulkeminen.

Ensimmäisen vuosiluokan oppilaita ei ole syytä päästää kouluun polkupyörällä.

Pyöräilykypärän käyttö on ehdottoman tärkeää pyöräillessä, samoin heijastimen käyttö pimeänä vuodenaikana.

7. MUISTILISTA KOULUKULJETUKSIIN LIITTYVISTÄ VASTUUKYSYMYKSISTÄ

Vastuu jakautuu koulukuljetuksen eri vaiheiden osalta seuraavasti:

Matka kotoa kuljetusreitin varteen – vastuu on oppilaan huoltajalla

Matkustaminen taksissa tai linja-autossa – vastuu on liikennöitsijällä ja kuljettajalla

Koulun alkamisen tai koulukuljetuksen saapumisen odottaminen koululla – vastuu on koululla ja opetuksen järjestäjällä.

Jotta koulukuljetukset sujuisivat mahdollisimman turvallisesti, on kaikkien osapuolten oltava tietoisia seuraavista periaatteista ja noudatettava niitä:

Huoltajan vastuu

*opastaa lastaan asianmukaiseen käyttäytymiseen ja turvallisuuteen koulumatkan aikana

*ilmoittaa oppilaan poissaolosta mahdollisimman hyvissä ajoin suoraan liikennöitsijälle

*vastaa siitä, että oppilas tulee ajoissa kuljetusreitin varteen

*ilmoittaa liikennöitsijälle kuljettamiseen vaikuttavista oppilaan terveydentilaan liittyvistä seikoista

Koulun ja opetuksen järjestäjän vastuu

*huolehtii siitä, että kuljettaja saa kuljetettavien luettelot, osoitteet, sekä koulun alkamis- ja loppumisajat

*käy läpi jokaisen lukuvuoden alussa koulukuljetuksiin liittyvät säännöt oppilaiden kanssa

*järjestää kuljetusoppilaiden valvonnan kuljetusten odotusaikana

*arvioi ja kehittää kuljetusjärjestelyjä

Kuljettajan ja liikennöitsijän vastuu

*käyttäytyy kohteliaasti ja asianmukaisesti

*ei luovuta kuljetuslistojen tietoja ulkopuolisille

*noudattaa kuljetuksista tehtyjä sopimusehtoja

*pysäköi auton niin, että autoon siirtyminen / autosta poistuminen tapahtuu turvallisessa paikassa

*sijoittaa oppilaat autoon kuljetettavien koko huomioiden

*varmistaa, että oppilailla on turvavyö kiinni

*pitää yllä hyvää järjestystä autossa

*opastaa autosta poistuvaa oppilasta

*huolehtii erityistä huolenpitoa vaativat oppilaat vastaanottavalle henkilölle saakka

Oppilaan vastuu

*on ajoissa sovitulla odotuspaikalla

*odottaa autoa rauhallisesti ja turvallisuuteen liittyvät seikat huomioiden

*käyttäytyy matkan aikana asiallisesti ja noudattaa kuljettajan antamia ohjeita

*odottaa, kunnes kuljetusauto on jatkanut matkaa ennen kuin ylittää tien

8. LUKION KOULUKULJETUKSET

Nurmeksen kaupunki järjestää olemassa olevissa kuljetuksissa kuljetuksen lukion oppilaille, joiden koulumatka on yli viisi kilometriä. Lukion oppilaalta peritään kuljetuksesta 16,80 €/kk yhdeksän kuukauden ajalta lukuvuodessa. Nurmeksen kaupunki hakee laissa lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta (10.1.1977/48) tarkoittaman avustuksen itselleen.

Mikäli huoltaja vastaa oppilaan kuljetuksesta, hän voi ehtojen täyttyessä hakea laissa lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta (10.1.1977/48) tarkoittaman avustuksen itselleen. Koulumatkatukea haetaan kansaneläkelaitokselta.

Kela myöntää koulumatkatukea niin, että omavastuu on tällä hetkellä 43 €.

Hakemus jätetään lukion kansliaan.

HAKEMUS

Maksuttomaan koulukuljetukseen pääsy

Tätä lomaketta käytetään vain, jos kunta ei ole järjestänyt oppilaalle maksutonta kuljetusta.

	Huoltajan nimi, osoite ja puhelin		
	☐	☐	
	☐		
	☐		
	☐		
	☐	☐	
	☐	☐	
	Paikka ja päivämäärä Allekirjoitus		

TULEVA ESIKOULULAINEN HUOLTAJAN SILMIN:

Lapsen nimi:

1. Kuvaile lapsesi luonteenpiirteitä, tapoja, tottumuksia.

2. Miten itsenäisesti lapsesi selviytyy päivittäisistä toiminnoista (esim. wc-asiat, syöminen, pukeutuminen)?

3. Kerro lapsen kiinnostuksen kohteista (esim. leikit, harrastukset, mielikuvitus, dvd:t, pelit, sadut)

4. Kerro, miten lapsesi leikkii? (esim. leikit, askartelu, rakentelu, piirtely, pelien pelaaminen)

5. Kuvaile lapsesi päivittäistä liikuntaa (esim. kävely, pyöräily, luistelu, hiihto, uinti)

6. Kerro lapsesi kavereista.

7. Miten lapsesi toimii mahdollisessa riitatilanteissa?

aikuisen kanssa:

lapsen kanssa:

8. Oletko huolissasi jostakin lapsesi kasvussa ja kehityksessä? Onko lapsesi tarvinnut tukitoimenpiteitä, esim. puhe- tai toimintaterapiaa? Muuta erityistä huomioitavaa?

9. Millä tavoin haluaisit vaikuttaa ja osallistua lapsesi esiopetusvuoteen? (esim. vanhempainillat, yhteiset juhlat ja tapahtumat, talkoot, työpaikka vierailut, toiminnan suunnittelu yms.)

10. Mitä tietoja ja taitoja toivot lapsesi harjoittelevan / oppivan esiopetusvuoden aikana? (Esim. sosiaaliset taidot, äidinkieli, matematiikka, liikunta, ympäristökasvatus, uskontokasvatus). Muita toiveita ja ideoita:

Päiväys: ____ . ____ . 20 ____

Huoltajan allekirjoitus: _____

LAPSEN VARHAIKASVATUKSEN SUUNNITELMA

Lapsen nimi _____

Lapsen varhaiskasvatus perustuu vanhempien ja henkilöstön yhdessä hoitosuhteen alussa laatimaan varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Suunnitelman tavoite on ottaa lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemys huomioon varhaiskasvatuksen järjestämisessä.

Lapsen nimi _____

SUUNNITELMA laadittu _____ / _____ 20_____

Keskusteluun osallistuneet:

Täytä lomake kotona, mahdollisesti lapsen kanssa ja tuo keskusteluun.

	Vanhempien näkemykset	Päivähoidon näkemykset
Lapsen vahvuudet - tiedot, taidot, luonteenpiirteet		
Mielenkiinnon kohteet -leikit, ystävyssuhteet, mahdolliset harrastukset, mielikuvitus - ATK, televisio, videot ja sadut lapsesi elämässä?		
Tunne-elämä		

-tunteiden ilmaisutavat ja niiden hallinta -miten ja millaisissa tilanteissa asetat rajoja lapsesi toiminnalle? -millaista kannustusta ja tukea lapsesi tarvitsee? -mahdolliset pelot		
Kuvaus lapsesta -arkitilanteiden sujuvuus -liikunnallinen kehitys vauvana: (<i>ryömiminen, konttaaminen, kävelemään oppiminen</i>) tällä hetkellä: -puhe ja kielellinen kehitys -muisti ja ajattelutaidot <i>miten lapsi ilmaisee ajatuksiaan, toiveitaan</i> -käsitteiden hallinta <i>lukumäärä, värit, aika ja sijainti</i> -		
Vanhempien odotukset päivähoidosta:		
Lapsen ajatukset ja toiveet päivähoitopaikasta ja hoitopäivästä:		
Päivähoidon kasvatushenkilöstön odotukset yhteistyön onnistumiseksi:		

YHTEISET SOPIMUKSET

Päiväys	Mitä lapsi harjoittelee?	Miten? -päivähoidossa -kotona	Tavoitteet	Arviointi

Annan luvan, että lapseni siirtyessä hoitopaikasta tai hoitomuodosta toiseen, voidaan myös lapsen varhaiskasvatuksen suunnitelma siirtää lastani ohjaavan henkilökunnan käyttöön.

Suunnitelmakeskustelu käyty ____/____ 20__ Arviointikeskustelu käyty ____/____ 20__

Huoltajan allekirjoitus
kunnan edustaja

Henkilökunnan edustaja

Huoltajan allekirjoitus

Henkilö-

KUVAUS LAPSEN PÄIVÄSTÄ

Kellonaika ja kuvaus	Iloa tuottavat asiat ja tilanteet	Haasteelliset asiat ja tilanteet

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Tämä lomake täytetään, jos lapsi tarvitsee *erityistä tukea* kasvuunsa, kehitykseensä tai oppimiseensa.

Lapsen nimi ja hetu _____

Suunnitelman laatijat ja pvm	
------------------------------	--

Lapsen historia mm aikaisempi päivähoito	
Hoitopaikan tiedot -päivähoitoalue -ryhmä -vastuuhenkilö -hoidon aloittamispäivä -avustaja/ryhmän pienennys/ pienryhmä	
Lastenneuvolan terveydenhoitajan yhteystiedot	
Erityistuen tarpeen syy	
Tutkimuspaikka Lausunnon antajan yhteystiedot	
Muut kuntouttavat tahot ja yhteystiedot	
Tilanne muun kuntoutuksen kannalta (Kuntouttajien lausunnot liitteenä) Lääkitykset ja apuvälineet	
Muut asiat (sopimukset, päätökset, yhteistyö)	
Seuraava kokoontuminen, kokoonkutsuja Suunnitelman jakelu	

Suunnitelmakeskustelu käyty ____/____ 20__ Arviointikeskustelu käyty ____/____ 20__

Huoltajan allekirjoitus kunnan edustaja	Henkilökunnan edustaja	Huoltajan allekirjoitus	Henkilö-

Suunnitelmakeskustelu käyty ____/____ 20____ Arviointikeskustelu käyty ____/____ 20____

Huoltajan allekirjoitus kunnan edustaja	Henkilökunnan edustaja	Huoltajan allekirjoitus	Henkilö-

ESSU – ESIOPPILAAN OPPIMISSUUNNITELMA

Oppilaan perustiedot:

Sukunimi:	Etunimi:	Sukupuoli: ☐ tyttö ☐ poika
Henkilötunnus:	Syntymäpaikka:	Kotikunta:
Oppilaan äidinkieli:	Kansalaisuus:	Virallinen huoltaja: ☐ äiti ☐ isä ☐ muu:
Kotiosoite:		Sisarukset:
Isän nimi:	Sähköpostiosoite:	Puh. kotiin: Puh. työhön:
Äidin nimi:	Sähköpostiosoite:	Puh. kotiin: Puh. työhön:
Esiopetusryhmä:	Päiväkoti/koulu:	Opettajat:

Aikaisempi päivähoito (missä ja mistä alkaen):	
Aikaisempia tutkimuksia: ☐ kyllä ☐ ei lausuntoja: ☐ kyllä ☐ ei terapiakäyntejä: ☐ kyllä ☐ ei	Tarkemmat tiedot:
Mahdolliset sairaudet:	Mahdolliset allergiat:

Kuvausta oppilaasta

Oppilaan luonteenpiirteet:

Oppilaan mielenkiinnon kohteet (leikkiminen, kaveriasiat, lempipuuhat):

Oppilaan vahvuudet:

Muuta tärkeää:

OMATOIMISUUS, PÄIVITTÄISTOIMINNOT	Syksy			Kevät		
	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan
Riisuminen ja pukeminen						
pukee ja riisuu itse						
huolehtii vaatteensa naulakkoon						
avaa ja sulkee vetoketjut, napit nepparit						
Syöminen						
syö omatoimisesti						
noudattaa sovittuja ruokailutapoja						
Siisteys						
hoitaa WC-käynnit						
Päivärytmin omaksuminen						
sopeutuu päivärytmiin						
siirtyy joustavasti toiminnasta toiseen						
osallistuu mielellään päiväkodin toimintaan						

Muuta em. kohtiin liittyvää:

Tavoitteet ja suunnitelma esiopetusvuodelle:

Arviointi:

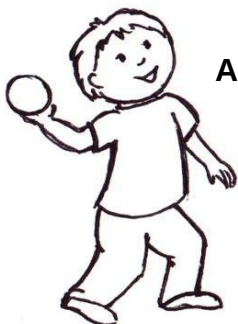

SOSIAALISET TAITOT, TUNNEILMAISU, TYÖSKENTELYTAIDOT	Syksy			Kevät		
	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan
Suhtautuminen aikuisiin						
suhtautuu aikuisiin luottavaisesti (kertoo asioistaan, ottaa kontaktia, ilmaisee toiveitaan ja tarpeitaan)						
Tunteiden hallinta						
ilmaisee tunteitaan						
ratkaisee erimielisyyksiä myönteisin keinoin						
käsittelee pettymyksiä vahingoittamatta toisia tai ympäristöä						
Leikkitaidot ja suhtautuminen toisiin lapsiin						
leikkii yhdessä muiden lasten kanssa						
solmii ystävyyssuhteita						
vuorottelee välineiden käytössä joustavasti						
Työskentelytaidot						
keskittyy toimintaan vapaassa ryhmätilanteessa						
keskittyy toimintaan ohjatussa ryhmätilanteessa						
keskittyy toimintaan häiriötekijöistä huolimatta						
noudattaa sääntöjä peleissä ja leikeissä						
motivoituu annetuista tehtävistä						
suorittaa tehtävät loppuun						
pystyy itsenäiseen työskentelyyn						
Muuta em. kohtiin liittyvää:						
Tavoitteet ja suunnitelma esiopetusvuodelle:						
 Arviointi:						

MOTORIIKKA, VISUOMOTORIIKKA, HAHMOTUS	Syksy			Kevät		
	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan
on mielellään mukana liikunnallisissa leikeissä						
suoriutuu päiväkodin liikuntatuokioiden tehtävistä						
tunnistaa ja nimeää kehonsa osat						
hyppii yhdellä jalalla						
heittää ja ottaa kiinni palloa						
hallitsee saksiotteen ja osaa leikata						
hallitsee kynäotteen						
piirtää perusmuodot ja jäljentää kirjaimia						
piirtää ihmishahmon						
kokoaa palapelejä						

Muuta em. kohtiin liittyvää:

Tavoitteet ja suunnitelma esiopetusvuodelle:

Arviointi:

KIELELLISET VALMIUDET	Syksy			Kevät		
	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan
kuuntelee satuja ryhmätilanteessa ja muistaa kuulemansa						
kertoo ja kuvailee asioita ja tapahtumia						
ymmärtää ohjeita ryhmätilanteissa ja toimii niiden mukaan						
kirjoittaa oman nimensä						
riimittelee (keksii loppusoinnollisia sanoja riimeihin)						
rytmittää sanoja tavujakojen mukaisesti						
ymmärtää paikkasanoja (edessä, takana, vieressä...)						
kuulee ja tunnistaa sanojen alkuäänteitä						
on kiinnostunut lukemaan oppimisesta						

Muuta em. kohtiin liittyvää:

Tavoitteet ja suunnitelma esiopetusvuodelle:

Arviointi:

MATEMAATTISET VALMIUDET, LOOGINEN AJATTELU, PÄÄTTELY	Syksy			Kevät		
	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan	Ei vielä	Vaihtelevasti	Ikäkauden mukaan
luettelee luvut 1–10 lukuloruna						
tunnistaa luvut 1–10						
ymmärtää kuva–numerovastaavuuden						
laskee pelissä (siirtää nappulaa nopan silmäluvun mukaisesti)						
ymmärtää matemaattisia käsitteitä (yhtä suuri, enemmän, vähemmän)						
ymmärtää järjestykseen liittyviä käsitteitä (ensimmäinen, keskimmäinen, kolmas, viimeinen...)						
selviytyy pienistä yhteen- ja vähennyslaskuista						
päättelee kuvasarjasta tapahtumien kulun						

Muuta em. kohtiin liittyvää:

Tavoitteet ja suunnitelma esiopetusvuodelle:

Arviointi:

Esiopetuksessa tehdyt testit/arvioinnit:	tehty	liitteenä
Mavalka		
Sanat paloiksi		
muu mikä		
muu mikä		
muu mikä		
muu mikä		

Havainnointiaika:

pvm/syksy	pvm/kevät
-----------	-----------

Esiopetuksen opetussuunnitelman laativat:

Paikka ja päivämäärä:	Paikka ja päivämäärä:

HYVÄT ESIKOULULAISEN HUOLTAJAT!

Lapsesi siirtyessä oppivelvollisuuden piiriin myös perusopetuksen **oppilashuollon palvelut** ovat hänen käytettävissään. Perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus saada tukea välittömästi, jos hänen oppimisensa tai koulunkäyntinsä kangertelee. Tukitoimilla estetään lapsen itsetunnon ja oppimisen ilon sekä innon pieneneminen. Esiopettaja vastaa tukitoimien suunnittelemisesta ja toteuttamisesta sekä tekee yhteistyötä vanhempien kanssa.

Esiopetuksen oppilashuoltoryhmään Nurmeksessa kuuluvat varhaiskasvatuksen aluejohtajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, lastenneuvolan terveydenhoitajat, perheneuvolan psykologi ja perhetyöntekijä. Oppilashuolto takaa, ettei lapsi jää vaikeissa asioissa yksin ja esiopettaja saa muiden ammattilaisten tuen työlleen. On tärkeää, että vanhemmat kertovat esiopettajalle lapsen opiskeluun vaikuttavista asioista. Näin voidaan yhdessä puuttua oppimisen esteisiin ja tukea kodin kasvatustyötä. Vanhemmat saavat esikoulusta tiedon, kun oman lapsen asioita käsitellään oppilashuoltotyössä. He voivat halutessaan osallistua kokoukseen. Kaikki oppilashuollon palvelut ovat lapselle maksuttomia. Jos olet itse väsynyt, etkä jaksa tukea lastasi, kerro myös siitä. Apua saadaksesi ota yhteyttä perheneuvolaan tai terveystieteiden keskukseseen.

Lapsella on oikeus saada tarpeidensa mukaan **yleistä, tehostettua ja erityistä** tukea. **Yleinen tuki** on tämän kolmiportaisen tuen kevein muoto, jota kaikki oppilaat saavat pienissä vaikeuksissa. Ongelmien kasvaminen ehkäistään lisäämällä tukitoimia tarpeen mukaan. Ennen **tehostetun tuen** alkua lapselle tehdään pedagoginen arvio, johon kirjataan miksi lapsi tarvitsee tehokkaampaa oppimisen tukea ja arvioidaan miten tätä tukea tulisi antaa. Oppimissuunnitelmaan kirjataan miksi lapsi tarvitsee tehokkaampaa oppimisen tukea ja arvioidaan miten tätä tukea tulisi antaa. Oppimissuunnitelmaan kirjataan tehostetun tuen aikana lapselle annettu tuki sekä tuen seuranta ja arviointi. Jos tehostettu tuki ei riitä, tehdään lapselle pedagoginen selvitys, josta näkyy miksi ja millaista **erityistä tukea** lapsi tarvitsee ja miten tuki järjestetään. Tämän jälkeen lapselle tehdään erityisen tuen päätös ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityisen tuen päätöksessä näkyy lapsen esiopetusryhmä, mahdolliset avustajapalvelut ja muut tukipalvelut. Vanhemmat voivat hakea päätökseen muutosta valittamalla aluehallintovirastoon. Kaikki lapselle tehtävät tuen päätökset kirjataan lapsen oppilashuoltokertomukseen.

Esiopettajat toivovat, että otat yhteyttä välittömästi, mikäli lapsesi tukitoimet eivät ole riittävät. Säännöllinen yhteydenpito ja yhteistyö auttavat tekemään lapsesi esiopetusvuodesta parhaan mahdollisen. Esikoulu vastaa lapsen opetuksesta ja kasvatuksesta esikouluyhteisön jäsenenä. Koti huolehtii lapsen perusturvallisuudesta ja hyvinvoinnista, kantaa päävastuun lapsen kasvatuksesta ja osallistumisesta esiopetukseen. Yhteistyö syntyy kuuntelemalla ja kohtaamalla.

Nurmeksien esiopettajat toivottavat lapsellesi ja sinulle

Antoisaa Esiopetusvuotta!

LAPSEN HAASTATTELU 1:

(tehdään syksyllä)

PIIRRÄ OMA KUVASI

NIMI

Vastaukset kirjataan suoraan lapsen puheen mukaan.

Kuka olet?	
Missä asut?	Minkä ikäinen olet?
Kerro perheestäsi. Ketä siihen kuuluu? Ketkä ovat sinulle tärkeitä henkilöitä?	

Onko sinulla kavereita esikoulussa / muualla? Mitä teet heidän kanssa?
--

Onko sinulla ollut riitoja, tai onko sinua kiusattu esikoulussa? Mitä tapahtui? Miten asia ratkesi?

Mitä sinusta on kiva tehdä? Harrastatko jotain / käytkö esim. jossain kerhossa?

Mitkä asiat harmittavat sinua? Mitä teet, kun suutut?

Mitkä asiat tekevät sinut surulliseksi? Mitä teet, kun olet surullinen?

Mitkä asiat tekevät sinut iloiseksi? Mitä teet kun olet iloinen?

Missä asioissa olet taitava?

Mitä haluat tehdä ja oppia esikoulussa?

Päiväys:____.____.20____

Haastattelija:_____

LAPSEN HAASTATTELU 2:

(tehdään keväällä)

PIIRRÄ OMA KUVASI

NIMI

Vastaukset kirjataan suoraan lapsen puheen mukaan.

Kuka olet?	
Missä asut?	Minkä ikäinen olet?
Onko sinulla kavereita esikoulussa / muualla? Mitä teet heidän kanssa?	

Onko sinulla ollut riitoja tai onko sinua kiusattu esikoulussa? Mitä tapahtui? Miten asia ratkesi?
Mitä sinusta on ollut kiva tehdä esikoulussa?
Mistä et ole pitänyt esikoulussa?
Mitä olet oppinut esikoulussa?

Mitä olisit halunnut tehdä enemmän eskarissa?
Mitä ajattelet koulun aloittamisesta?

Päiväys: _____._____.20____

Haastattelija: _____

OPPIMISSUUNNITELMA

1. LAPSEN TIEDOT

Lapsen tiedot	Lapsen nimi (etunimi, sukunimi)		Sukupuoli ☐ tyttö ☐ poika
	Lähiosoite		Syntymäaika
	Postinumero ja -paikka		Puhelin
	Äidinkieli		Uskonto
	Kotona puhuttavat kieli	Lapsen osaamat kielet	
	Saapunut Suomeen (milloin, mistä)		Suomen kansalainen ☐ kyllä ☐ ei
Lapsen tausta	Suomessa vuotta	Ulkomailla vuotta	Maa
Vanhemmat/	Huoltaja (äiti)		Puh.

huoltajat		
	Kielitaito	
	Huoltaja (isä)	Puh.
	Kielitaito	
Tulkkaus	Tulkin tarve palaverissa ☐ kyllä ☐ ei	Kieli
Tiedon- siirtolupa	☐ Lapseni esiopetukseen liittyviä tietoja saa siirtää esiopetuksesta kouluun Lapsen asioita hoitavat asiantuntijat voivat tehdä keskenään yhteistyötä. huoltajan allekirjoitus huoltajan allekirjoitus	

2. PÄIVÄHOITO

Päivähoito	Päivähoitopaikan nimi	
	Lastentarhanopettaja/hoitaja	Puh.
	Päivähoidon kesto (alkamis- ja päättymispäivämäärät)	
	Lisätietoja	

3. NYKYTILANNE

Lapsi	Vahvuudet, kiinnostuksen kohteet
	Tuettavat alueet

Esiopettaja	Esiopettaja
	Muut lapsen esiopetukseen osallistuvat

4. OPETUSJÄRJESTELYT

4.1. SUOMEN KIELI (S2-opetus)

Opettaja	Nimi
Opetus-jär-jestelyt	
Arviointi	

SUOMEN KIELEN TAIDON ARVIOINTI JA OPPIMISTAVOITTEET

Esiopettajan arvio						Tavoitteet
	Erittäin hyvä	Hyvä	Melko hyvä	Melko huono	Huono	
Suomen kielen	☐	☐	☐	☐	☐	

taito						
Kielen osa-alueet						
Kuullun ymmärtäminen	☐	☐	☐	☐	☐	
Puhuminen	☐	☐	☐	☐	☐	
Ääntäminen	☐	☐	☐	☐	☐	
Lukeminen	☐	☐	☐	☐	☐	
Luetun ymmärtäminen	☐	☐	☐	☐	☐	
Kirjoittaminen	☐	☐	☐	☐	☐	
Sanavarasto	☐	☐	☐	☐	☐	

Erityistä suomen kielen taitoihin liittyvää/ tietoa opetusjärjestelyistä tai –sisällöistä:

4.2 OMA ÄIDINKIELI

kieli:

osallistuu oman äidinkielen opetukseen

h / vko

opettaja:

tavoitteet ja sisällöt:

5. TYÖSKENTELY JA SOSIAALISET TAIDOT

(mm. esikoulun sääntöjen ja tapakulttuurin omaksuminen, esikoulutehtävistä huolehtiminen, aktiivisuus, työskentelytaidot ja toisten ihmisten huomioiminen)

Kuvaus nykytilanteesta, oppimistavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseen:

6. OPPIMISSUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI (Keskä, miten ja milloin tarkistetaan?)

Olemme nähneet oppimissuunnitelman

Päiväys

ESIOPETUKSEN PEDAGOGINEN ARVIO

Selvitys annetusta tuesta

Sivistystoimi

LUOTTAMUKSELLINEN

Lapsi _____ Esiopetusryhmä _____ lukuvuosi _____

Esiopettajat _____

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja _____

1. Oppilaan saamat tukimuodot

yksilöopetus		tehostettu kodin yhteistyö	
opiskelu eri tilassa		osa-aikainen erityisopetus/ samanaikaisopetus	
eriyttäminen		puhuttelu/ ohjauskeskustelu	
ryhmäavustajan tuki		keskussairaalan tuki	

lastenneuvolan tuki		perheneuvolan tuki	
apuvälineet		oppilashuolto	
ohjaus – ja tukipalvelut			

Muuta: _____

Oppimateriaalin ja oppimisympäristön muokkaus;

Toimintatapojen muutos;

Kannustus, palaute ja arviointi;

Muu; mikä ja miten?

2.Jatkotoimenpiteet

3.Oppilashuoltoryhmän arvio tehostetun tuen aloittamisesta ja järjestämisestä pedagogiseen arvi- oon perustuen

_____ / _____ 20 ____

paikka

aika

Laatijat

_____	_____
_____	_____

Vanhempien allekirjoitus

_____ / _____ 20 ____

ESIOPETUKSEN tehostetun tuen OPPIMISSUUNNITELMA

Sivistystoimi, lukuvuodeksi _____ - _____

LUOTTAMUKSELLINEN

Päiväys ____ / ____ _____

Lapsen henkilötiedot

Nimi	
Syntymäaika	
Osoite	
Huoltajat	
Puh. koti	

Esikoulun tiedot

Päiväkoti	
Ryhmä	
Esiopettajat	

Nykytilanne ja käytettävissä olevat voimavarat

Vahvuudet	
Tuen tarve	

Tavoitteet, sisällöt, menetelmät ja materiaalit

Tukitoimenpiteet: muut asiantuntijat ja vastuunjako, apuvälineet, oppilashuolto yms.

Huoltajan tarjoama tuki:

Osallistuminen varhaiskasvatukseen: _____

Oppimissuunnitelman tarkistus: _____

Tiedonsiirtolupa

Lapseni asioissa työskentelevät tahot saavat vaihtaa lastani koskevia tietoja keskenään silloin, kun se on lapseni parhaaksi.

Päivämäärä ____ / ____ ____

Huoltajan allekirjoitus _____

Nurmeksessa ____ / ____ ____

Läsnäolijat: _____, _____

_____, _____

PEDAGOGINEN SELVITYS

☐ Selvitys annetusta tehostetusta tuesta ☐
Erityisen tuen purkaminen

Sivistystoimi

LUOTTAMUKSELLINEN

Lapsi _____ Esiopetusryhmä _____ lukuvuosi _____

Esiopettajat: _____

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja _____

A. Oppimisen ja koulunkäynnin tilanne

Kirjaa päähuomiot rastittamalla ne kohdat, joissa vaikeuksia.

Oppimisvalmiudet		X	huomioita
perustaitojen osaaminen	kuullun ymmärrys		
	kommunikointitaidot, puhemot		
	muistitoiminnot		
	tarkkaavaisuus		
	oman toiminnanohjaustaidot		
äidinkielen valmiudet			

matematiikan valmiudet		
käsitteiden hallinta		
hahmotustaidot		
työskentelyrutiinit (esim. toiminnan aloittaminen, keskittyminen, motivoituminen)		

arkipäivän toimintataidot ja sosiaalisuus	X	huomioita
kehityksen ikätasoisuus		
vireystila esikoulupäivän aikana		
hienomotoriikka		
karkeamotoriikka		
yhteistyötaidot		
yhteisten ohjeiden noudattaminen		
tunteiden ilmaiseminen, hallinta, nimeäminen		
pettymysten sietokyky		
vuorovaikutus- ja leikkiäidot		

Mitkä edellisistä ovat oppilaan esikoulutyön kannalta merkityksellisimmät ongelmat ?

B. Tehostettu tuki ja arvio tuen vaikutuksista

Mitä tehostettuja tukitoimia on kokeiltu ja millä tuloksella? Mitä vielä kannattaisi kokeilla?

1. OPETTAJAN / OPETUKSEN NÄKÖKULMASTA

1. Oppimisympäristö

tukitoimi	kyllä	ei	ei tarvetta	huomioita, ohjaajan osuus
istumapaikka lähellä / kaukana opettajasta				
istumapaikka kaukana häiriötekijöistä (ovesta, ikkunasta, oppilaasta jne.)				
ylimääräisten ärsykkeiden karsiminen				
tavaroilla omat paikat				
kuvastruktuurit				
selkeät, yhdessä sovitut säännöt ryhmässä ja esikoulutyöskentelyssä				
eri työskentelytapojen kokeilu (yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely)				
ryhmä-/henkilökohtaisen avustajan tuki				
apuvälineet				
eriytetty työskentelytila (esim. sermi tai eri tila)				
muu, mikä?				

2. Päivästruktuurin tukeminen

tukitoimi	kyllä	ei	ei tarvetta	huomioita, ohjaajan osuus

viikko- ja päiväohjelman kuvastrukturointi				
toimintaohjeiden selkiyttäminen, yksinkertaistaminen tai pilkkominen, kuvat				
oppituokioiden kuvastrukturointi				
tavoitteiden selkeä määrittely oppilaan kanssa				
tapahtumien ennakointi				
yhteisten toimintatapojen sopiminen oppilaan ja avustajan kanssa opettajan ohjeiden mukaisesti				
muu, mikä?				

3. Opetus- ja toimintatapojen muokkaaminen

tukitoimet	kyllä	ei	ei tarvetta	havainnot, ohjaajan osuus
lisätty mallintaminen ja ohjaaminen opetuksessa				
apumateriaalien tai havaintomateriaalien käyttö				
lisätty myönteinen palaute toivotusta käyttäytymisestä				
sääntöjen rikkomisesta kaikille yhteiset, selkeät ja oikeudenmukaiset seuraamukset				
opetusmenetelmällinen eriyttäminen; työtavat				
sisällöllinen eriyttäminen: yksilölliset tehtävät				
palautejärjestelmän käyttö tehtävissä; tarrat, sopimukset tai muu palkinto				
lisätty henkilökohtainen ohjaus				
muuta, mitä?				

4. Tehostettu yhteistyö

tukitoimi	kyllä	ei	ei tarvetta	havainnot, ohjaajan osuus
reissuvihkon päivittäinen tai viikoittainen käyttö				
tiivistetty yhteydenpito vanhempien kanssa				
huoltajien kanssa pidetyt tapaamiset; tavoitteista ja toimenpiteistä sovittu				
avustajan henkilökohtainen ohjaus				
sopimusten käyttö				
oppilaan tilanteen selvittely oppilashuolto-ryhmässä				
neuvolan terveydenhoitajan tekemä tehostettu seuranta				
koulun erityisopettajan tuki				
asiantuntijapalveluiden käyttö (psykologi, perheneuvola)				
terapia/kuntoutus				
lääkitys, apuvälineet				
aamu- ja iltapäivätoiminta				
muu, mikä?				

5. Tehostetut toimenpiteet

toimenpiteet	kyllä	ei	ei tarvetta	havainnot
samanaikaisopetus				
yksilöopetus				
pedagoginen arvio				
oppimissuunnitelma; yleinen/tehostettu				
muu, mikä?				

Muita huomioita: _____

2. LAPSEN JA PERHEEN NÄKÖKULMASTA

Huoltajien näkemys lapsen tarpeista esiopetuksessa:

valmiudet: (vahvuudet)	heikkoudet: (oppimiseen/ kasvuun tai opiskelutilanteisiin liittyvät ongelmat)
koti:	koti:
esiopetus:	esiopetus:

mahdollisuudet: (pedagogiset ja oppilashuollolliset järjestelyt jatkossa) koti: esiopetus: ☐ lapsi siirretään erityisen tuen piiriin	uhat: (esim. vertaisryhmän ulkopuolelle jääminen) koti: esiopetus:
---	---

Selvityksen laativat: _____ / _____ - _____

Esiopetus:

Huoltajat:

Esiopetus

Hannilan päiväkot /Porokylän/ Rekulan päiväkot

Oppilashuoltoryhmä

OPPILASASIAN KÄSITTELY

Oppilaan nimi	
Päivämäärä	
Asian vireillepanija	
Läsnäolijat	
Asia	

Tiedonsiirto: keneltä kenelle	
Päätetyt jatkotoimet ja vastuuhenkilö(t)	

NURMEKSEN ESIOPETUKSEN
OPPILASHUOLTOSUUNNITELMA 2016-2018

Sisällys

1. JOHDANTO.....	35
2. OPPILASHUOLLON KOKONAISTARVE JA OPPILASHUOLTOPALVELUT	36
3. YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO	39
3.1 Oppilashuoltoryhmät	39
3.2 Esioppilaan ohjaus	40
4. YKSILÖKOHTAISEN OPPILASHUOLLON JÄRJESTÄMINEN	41
4.1 Yksittäistä lasta koskevan asian käsittely monialaisessa oppilashuollossa	42
4.2 Oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys	42
4.3 Lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen	43
4.4 Lapsen fyysinen rajoittaminen	43
4.5 Yhteydenotto ja ilmoitus sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi sekä lastensuojeluilmoitus	43
5. OPPILAAT JA HUOLTAJAT OPPILASHUOLLOSSA	45
6. OPPILASHUOLTOSUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURAAMINEN	45
LIITTEET	46

1. JOHDANTO

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelija huoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. (OHL 1§ 3mom.)

Lasten kehitysympäristö ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. (YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989)

Uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 2§ tarkoituksena on:

- 1) edistää lapsen oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä
- 2) edistää esiopetusyksikön ja esiopetusympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja esiopetusyksikön välistä yhteistyötä
- 3) turvata varhainen tuki sitä tarvitseville
- 4) turvata lasten tarvitsemien oppilashuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu
- 5) vahvistaa oppilashuollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä

Lapsella on oikeus saada maksuton oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää (OHL 9§ 4 mom.) Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvä oppimisen, hyvä psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä esiopetusyksikössä. Oppilashuoltoon sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuolto, johon kuuluvat psykologi- ja terveydenhoitajan palvelut lastenneuvolassa. (OHL 3, OHL6)

Opetuksen järjestäjä vastaa oppilashuollon toteutumisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Tämän vuoksi on laadittava esiopetusyksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma (OHL 13§). Nurmeksien kaupungin esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelma on Hannilan ja Rekulan päiväkodin yhteinen. Suunnitelma on laadittu 2014 kevään aikana esiopetusyksiköissä työskentelevien esiopettajien työryhmässä. Suunnitelma päivitettiin esiopettajien kokouksessa 2016. Seuraava päivitys tehdään vuonna 2018. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (13§)

mukaan suunnitelma on tarkistettava vuoden kuluessa siitä, kun 12§:ssä tarkoitettu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu.

Oppilashuoltosuunnitelma on nähtävillä kaupungin internetsivuilla. Suunnitelmasta tiedotetaan vanhemmille Wilman välityksellä. Esiopetusyksiköissä huolehditaan siitä, että esiopetus- ja oppilashuoltohenkilöstö sekä yhteistyökumppanit tietävät oppilashuoltosuunnitelmasta.

2. OPPILASHUOLLON KOKONAISTARVE JA OPPILASHUOLTOPALVELUT

Nurmes on 8082 asukaan kunta Pohjois-Karjalassa. 0-16- vuotiaita Nurmeksessa oli 2014 426 lasta. Työttömyysaste oli 19,2 % helmikuussa 2016. (www.nurmes.fi)

Nurmeksessa järjestetään esiopetusta Hannilan Porokylän ja Rekulan päiväkodeissa. Esioppilaita oli huhtikuussa 2016 70. Esiopetusta annetaan päiväkotien molemmissa pienryhmissä, joihin ovat pääsääntöisesti sijoittuneet tukea tarvitsevat esioppilaat ja kahdessa kokopäiväryhmässä sekä esiopetusryhmässä. Lasten tukena työskentelee kaksi erityislasten avustajaa ja tarpeen mukaan koulunkäynninohjaajia.

Opetuksen järjestäjä vastaa oppilashuollon järjestämisestä. NuVa- kuntayhtymä tuottaa psykologipalvelut (kasvatus - ja perheneuvolapalvelut) ja terveydenhuollon palvelut.

Psykologin työhön kuuluvat ajanvarauksella tehtävät psykologitutkimukset kasvatus- ja perheneuvolassa, esiopettajien konsultaatio ja osallistuminen oppilashuoltoryhmään. Hänen työpanostaan käytetään päiväkotiyhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä ennalakoivasti oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan. Tarvittaessa psykologi työskentelee yksittäisen lapsen kanssa (yksilökohtainen oppilashuolto). Kasvatus- ja perheneuvolan asiakkaaksi perheitä ohjataan mm. neuvolan ja päivähoidon kautta. Kasvatus- ja perheneuvolan palveluita on myös oman kunnan tarpeisiin riittävästi. Suomen Psykologiliiton ja THL:n hyväksymä suositus on korkeintaan 600-800 oppilasta psykologia kohti. (www.psyli.fi). Psykologin tutkimuksia hoidetaan myös ostopalveluina.

Oppilashuollon palveluita ovat myös terveydenhuoltopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmille suunnattuina neuvolapalveluina.

Nurmeksen neuvolapalvelut saavuttavat joitakin yksittäisiä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta koko esiopetusikäluokan.

Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palvelut tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla (eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp). Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa (OHL 15§, 17§).

Esiopetuksen oppilashuolto on esiopetushenkilöstön ja oppilashuoltopalveluissa työskentelevien henkilöiden tehtävä. Monialaista yhteisöllistä oppilashuoltotyötä tehdään esioppilaan oppilashuoltoryhmässä. Oppilashuoltoryhmän työskentelyllä, konsultaatiolla ja palavereilla pyritään siihen, että oppilashuolto- ja opetushenkilöstö tuntevat toisensa ja voivat ottaa tarpeen vaatiessa yhteyttä toisiinsa. Vanhemmille tiedotetaan oppilashuoltopalveluista heti syksyllä esikoulun aloitusvaiheessa.

Oppilashuollon järjestämisen rakenne esiopetuksessa Nurmeksessa.

KUNTATASOINEN OPPILASHUOLTO

Oppilashuollon strateginen suunnittelu, kehittäminen ja arviointi

- Oppilashuollon ohjausryhmä
- * lasten ja nuorten hyvinvointi suunnitelma

ESIOPETUSYKSIKKÖKOHTAINEN (YHTEISÖLLINEN) OPPILASHUOLTO

- Esiopetusyksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä
- * oppilashuoltosuunnitelma

YKSILÖLLINEN OPPILASHUOLTO

Yksittäisen oppilaan oppilashuollollisen asian käsittely

- Psykologi
- kouluterveydenhoitajat
- erityislastentarhanopettajat
- aluejohtajat
- tarvittaessa: neuvolan perhetyöntekijä
- luokanopettajat, erityisopettajat, esiopettajat
- lasten vanhemmat
- * asiakasrekisterit
- * oppilashuoltokertomus

OPETUSJÄRJESTELYYHIN LIITYVÄ KÄSITTELY

Kolmiportainen tuki, kurinpito, työrauha

- monialainen pedagoginen
- aluejohtajat, esiopettajat
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- * Pedagogiset asiakirjat
- * Järjestyssäännöt
- * Esiopetussuunnitelma

3. YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. (OHL 4 § 1 mom.) Yhteisöllistä oppilashuoltoa toteuttavat kaikki oppilashuollon toimijat (OHL 4 §).

3.1 Oppilashuoltoryhmät

Monialainen oppilashuoltotyöryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Oppilashuoltoryhmään Nurmeksessa kuuluu molempien päiväkotien varhaiskasvatuksen aluejohtajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, neuvolan terveydenhoitajat ja kasvatus- ja perheneuvolan psykologi. Näiden lisäksi työryhmään voi tarvittaessa osallistua neuvolan perhetyöntekijä, alakoulun luokan- ja erityisopettajia ja lasten vanhempia. Ryhmässä keskustellaan, arvioidaan ja kehitetään esikouluyhteisön ja esioppilasryhmien hyvinvointia.

Seuraava kokoontuminen sovitaan aina palaverin päätteeksi. Kevään kokouksessa käydään läpi koko seuraavana syksynä esiopetuksen aloittava ikäluokka. Tiedossa olevat tuen tarpeet tuodaan esille ja otetaan huomioon esiopetusryhmien muodostuksessa. Syksyn ja kevättalven kokouksia ennen esiopettajat välittävät aluejohtajille tai varhaiskasvatuksen erityisopettajille mahdolliset huolen aiheet, jotka käsitellään oppilashuoltoryhmässä. Vanhempien kanssa keskustellaan ennen kokousta ja heille annetaan mahdollisuus osallistua kokoukseen oman lapsen asian käsittelyn ajaksi.

Ikäluokan läpikäymiseen oppilashuoltoryhmässä on Nurmeksessa riittävät resurssit. Ryhmän moniammatillisuus auttaa saamaan kunkin lapsen tilanteesta ja tuen tarpeesta mahdollisimman laajan kuvan. Sosiaalityöntekijän osallistumisesta oppilashuoltotyöhön on Nurmeksessa keskusteltu ja asiaa viedään eteenpäin mm. laatukorttityössä.

Nurmeksen kaupungin esiopettajat kokoontuvat säännöllisesti keskustelemaan esiopetuksen yhdenmukaisuudesta kaikissa ryhmissä sekä esiopetusyksiköiden terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Myös esiopetuksen kuljetusten osalta seurataan Nurmeksen kaupungin koulukuljetusoppaan ohjeiden toteutumista.

Molempien päiväkotien esiopettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokoontuvat keskenään myös oppilashuollon asioissa. Kaikilla esiopetusryhmillä on mahdollisuus varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatioon. Esiopetuksen siirtymävaiheissa yhteistyötä tehdään syksyllä varhaiskasvatuksen suuntaan ja keväällä alakoulun opettajien ja rehtoreiden kanssa.

3.2 Esioppilaan ohjaus

Tavoitteena on lapsen tukeminen, auttaminen ja ohjaaminen siten, että jokainen lapsi selviää esiopetuksesta mahdollisimman hyvin. Esioppilaan tukemisessa tärkeää se, että hänelle muodostuu myönteinen kuva itsestään oppijana. Tavoitteena on myös oppimiseen liittyvien ongelmien ennaltaehkäisy.

Ohjaustyö jatkuu koko esiopetuksen ajan. Kaikki esiopetukseen osallistuvat esiopettajat toimivat yhteistyössä esiopetuksen aikana. Lapsen siirtyessä kouluun yhteistyötä tehdään syksyllä esiopettajien ja koulun opettajien välillä.

Tehostetun ja erityisen tuen tarpeet kirjataan kunkin lapsen omaan oppilashuoltokertomukseen ja saatetaan vanhempien tietoon. Mahdolliset terveystieteiden maksusitoumukset terapiapalveluihin lähtevät kokouksesta neuvolan kautta terveystieteiden lääkärin allekirjoitettavaksi.

Käytännön työlle esim. tehostetun ja erityisen tuen osalta esiopettajat saavat tuen oppilashuoltoryhmän päätöksistä. Oppilashuoltoryhmän kannanotot tukevat pääsääntöisesti myös yhteistyötä lasten vanhempien kanssa.

Molemmissa päiväkodeissa on järjestyssäännöt, joita päivitetään tarvittaessa. Järjestyssäännöt on hyväksytty sivistyslautakunnassa.

Varhaiskasvatuksen aluejohtajalla on omassa toimintayksikössään vastuu siitä, että esiopetusryhmissä huomioidaan seuraavat turvallisuuteen liittyvät asiat:

- Pelastussuunnitelma on laadittu ja sen sisältö päivitetään vuosittain Pelastussuunnitelma sisältää ohjeet siitä, kuinka toimia vaara- ja hätätilanteissa.
- Sivistyspuolella on tehty riskianalyysi, johon sisältyy ennaltaehkäisy ja varautuminen uhkaan/hätätilanteeseen. Riskianalyysiä päivitetään säännöllisin väliajoin.
- Päiväkodeissa järjestetään poistumis- ja sammutusharjoituksia yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa
- Yksikössä on riittävä määrä ensiaputaitoista henkilökuntaa (yhteistyö terveystieteiden yhtymän kanssa, koulutukset) ja ensiapuvälineistö on asianmukainen
- Päiväkodeissa on ns. päiväkotien turvallisuuskansiot, joissa on keskeiset turvallisuuteen liittyvät materiaalit. Kansioissa on ohjeet toimenpiteistä yllättävissä tilanteissa. Kansion paikka on kaikkien tiedossa.
- Esiopetuksessa osallistutaan mahdollisuuksien mukaan poliisin pitämään liikennekasvatusopetukseen
- Ilmitulleet ns. läheltä piti -tilanteet käsitellään ja niistä opitaan
- Uudet työntekijät perehdytetään turvallisuusohjeisiin

Turvallisuuteen liittyviä asioita käsitellään henkilökunnan kanssa toimintakauden alussa. Kaikkien vastuulla on toimintaympäristön turvallisuus ja epäkohtiin puuttuminen.

Tapaturmien ehkäiseminen ja ensiapu

ks liite 1

Esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

ks liite2

Toiminnanohjeet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi

Kaikissa esiopetusta antavissa yksiköissä tilanteisiin puuttumiskynnyksen tulisi olla yhtenevä. Menettelytapojen tulee edistää lasten kokemusta oikeudenmukaisesta kohtelusta. Toimintavoilla vaikutetaan myös lasten kykyyn ratkaista rakentavasti pulmatilanteita sekä ottaa vastuuta omasta käyttäytymisestä.

ks liite 3

4. YKSILÖKOHTAISEN OPPILASHUOLLON JÄRJESTÄMINEN

Lapsi voi tarvita monenlaista tukea esiopetusvuotensa aikana. Oppimisen ja esiopetuksen käynnin tukimuotoja on kuvattu esiopetussuunnitelmassa luvussa 5. Lapsi voi tarvita tukea fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun aloilla. Yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluvat myös terveydenhuolto, psykologipalvelut sekä monialainen yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksen tueksi. (OHL 5§ 1 mom.)

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu tarpeen vaatiessa huoltajan suostumukseen (Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.) Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää esioppilasta käyttämästä oppilashuollon palveluja. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti (OHL 18 § 1 mom.) Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Koulunkäynnin sujuvan aloittamisen turvaamiseksi järjestetään ennen kouluun tutustumispäivää ns. nivelpalaveri. Palaveriin osallistuvat vastaanottavan koulun rehtori, luokanopettaja, esiopettaja ja tarvittaessa erityisopettaja sekä oppilashuollon toimijoita. Koulun alkuopettaja käy tutustumassa myös tuleviin oppilaisiinsa ennen kouluun tutustumispäivää. Lapsen mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetusvuoden henkilökohtainen esiopetussuunnitelma liitteineen ja esiopetusvuoden aikana tehdyt testit kootaan ns. kasvun kansioon. Tämä kansio annetaan tulevan koulun käyttöön. Toinen nivelpalaveri pidetään syksyllä koulussa. Palaverissa arvioidaan esiopetuksen vaikuttavuutta ja sitä, miten koulu-työ uusilla oppilailla on käynnistynyt.

4.1 Yksittäistä lasta koskevan asian käsittely monialaisessa oppilashuollossa

Yksilökohtainen oppilashuolto alkaa lapsen esiopetusryhmässä. Kun lapsen esiopettajat havaitsevat tuen tarpeen, aloitetaan tukitoimet välittömästi. Ryhmän resursseista riippuen tukitoimina voivat olla mm. istumajärjestys, henkilökohtaiset ohjeet, kuvat, avustajan käyttö ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio. Tuen tarpeesta keskustellaan huoltajien kanssa.

Mikäli tuki ei riitä, tehdään lapselle tehostetun tuen suunnitelma, joka käsitellään **oppilashuoltoryhmässä**. Vanhemmilla on oikeus osallistua kokoukseen oman lapsen asioiden käsittelyn ajaksi. Oppilashuoltoryhmässä tehdään päätökset mahdollisesta laajemmasta tuesta kuten puhe- ja toimintaterapiasta. Esiopetuksessa edetään tehostetun tuen suunnitelman mukaan. Asian käsittely kirjataan oppilaan yksilölliseen oppilashuoltokertomukseen, joka säilytetään oppilashuoltorekisterissä. (Liite 4 Oppilasasian käsittely-lomakemalli)

Jos tehostettu tuki ei riitä ja lapsella on tuen tarpeesta lääkärin tms. asiantuntijan lausunto, edetään erityiseen tukeen oppilashuoltoryhmän ja hallinnollisen päätöksen kautta. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaat pyritään ohjaamaan esiopetuksen alkaessa pienryhmiin, joissa toisena esiopettajana työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Mikäli tämä ei ole mahdollista, käytetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatioapua.

Lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa esiopettajilla on mahdollisuus perhe- ja kasvatusneuvolan antamaan konsultaatioon. Vanhempia ohjataan tarvittaessa tuen piiriin.

4.2 Oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys

Oppilashuoltokertomus laaditaan oppilashuoltoryhmässä lapsen siirtyessä tehostettuun tai erityiseen tukeen. Kertomuksen laatii ryhmän esiopettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Kertomus saatetaan myös vanhempien tietoon. Tiedot ovat salassa pidettäviä, joten ne on talletettava lukitussa tilassa niin, että tietoja saa käsitellä vain ne henkilöt joilla on siihen lainsäädäntöön perustava oikeus. Oppilashuoltokertomukset säilytetään aluejohtajien huoneissa lukituissa kaapeissa ja he ovat niistä vastuusta. Vain huoltajat voivat saada lapsen oppilashuoltokertomuksen tietoonsa. Tiedon voi luovuttaa esiopettaja ja aluejohtaja.

4.3 Lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen

Lapsen sairauden vaatima hoito, erityisruokavaliot ja lääkityksestä huolehtiminen järjestetään esiopetuksessa lapsen tarpeita vastaavasti. Hoitosuunnitelmat tehdään tapauskohtaisesti. Ryhmäkohtaisesti sovitaan vastuuhenkilöt esim. diabeteksen hoidossa. Terveyspalvelut huolehtivat opastuksesta. Huoltajan ilmoittama erityisruokavalio ilmoitetaan keittiölle.

4.4 Lapsen fyysinen rajoittaminen

Varhaiskasvatuslaki ei sisällä säädöstä, joka oikeuttaisi päivähoidossa olevan lapsen kiinnipitämisen. Kiinnipitämisellä tarkoitetaan lapsen fyysistä rajoittamista silloin kun tilanne sitä vaatii.

Esikoulupäivän aikana voi syntyä tilanteita, joissa aggressiivisesti tai muutoin rajattomasti käyttäytyvän lapsen rauhoittamiseksi joudutaan käyttämään fyysistä rajoittamista. Lasta rajoitetaan fyysisesti, jos se on tilanteen kannalta välttämätöntä ja tilanne edellyttää välitöntä puuttumista ja jos lapsen rauhoittaminen ei muilla keinoin onnistu tai ole toteuttavissa. Fyysistä rajoittamista on aina pidettävä viimesijaisena keinona rauhoittaa lasta. Fyysistä rajoittamista ei koskaan saa käyttää rangaistuksena.

Tarkoituksena on saada aggressiivisesti tai rajattomasti käyttäytyvä lapsi rauhoittumaan turvallisella tavalla. Fyysisen rajoittamisen tilanne tulee olla lapsen turvallisuuden tunteen mahdollistava, hoidollinen ja huolta pitävä. Aikuisen tulee toimia ammatillisesti, lasta ja hänen ihmisarvoaan kunnioittavalla tavalla. Keinot on suhteutettava lapsen ikään, sukupuoleen, kulttuuristaustaan, psyykkiseen tilaan ja muihin lapsen rauhoittamiseen vaikuttaviin seikkoihin.

Lapsen fyysinen rajoittaminen ts. kiinnipitäminen on lapsen koskemattomuuteen puuttumista ja siksi on tärkeää, että asiasta keskustellaan huoltajan kanssa.

4.5 Yhteydenotto ja ilmoitus sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi sekä lastensuojeluilmoitus

Sosiaalihuoltolain (luku 4, 35§) mukaan, jos opetushenkilöstöön kuuluva henkilö tehtävässään on saanut tietää lapsesta, jonka sosiaalihuollon tarve ilmeinen, hänen ohjaa hakemaan sosiaalipalveluja tai saadessaan luvan hän ottaa yhteyttä sosiaalihuoltoon, jossa arvioidaan tuen tarve. Suostumuksen alaikäisen osalta saa huoltajalta. Jos suostumusta ei saada ja huoltaja on kykenemätön vastaamaan omasta/lapsen huolenpidosta, terveydestä tai turvallisuudesta, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, on opetushenkilöstöön kuuluvan henkilön tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä välittömästi. Jos ilmoitusvelvollinen on ottanut edellä kuvatusti viipymättä sosiaalihuoltoon, ei samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä lastensuojeluilmoitusta.

Sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tai ilmoitus voidaan tehdä sosiaalityön yksikköön tai kasvatus- ja perheneuvolaan. Ilmoituksen voi tehdä suullisesti tai kirjallisesti. Ilmoituksen luonne on ilmaistava selkeästi ilmoitusta tehtäessä. Kirjallisen ilmoituksen voi tehdä voi tehdä vapaamuotoisesti tai samalla lomakkeella kuin lasten suojeiluilmoituksen vaihtaan otsikointia esimerkiksi ”shl yhteydenotto” tai ”shl ilmoitus”. Virkamiehen on tehdesään ilmoitusta aina ilmaistava nimensä. Ilmoituksen tekee henkilö, ei yhteisö.

Lastensuojelulain (luku 5, 25 §) mukaan opetushenkilöstöön kuuluva on velvollinen salassapitosäännösten estämättä ilmoittamaan sosiaalihuoltoon, jos tehtävässään on saanut tietää lapsesta, jonka hoidon tai huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelutarpeet selvittämistä. Lastensuojelulain 25§:n mukaan ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäädösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä sosiaalihuoltolain 35§: mukaisena yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi edellyttäen, että yhteydenotto tehdään viipymättä ja ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa yhteydenottoon johtaneet syyt.

Lastensuojelu ilmoitus tehdään sosiaalityön yksikköön. lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kirjallisesti tai suullisesti. Ensisijaisesti toivotaan kirjallista ilmoitusta. Lomakepohja löytyy lastensuojelukirjasta <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lomakkeet>. Viranomaisen on ilmoitettava nimensä tehdessään lastensuojeluilmoitusta. Ilmoituksen tekee henkilö, ei yhteisö. Lastensuojeluilmoituksen tekijän nimi annetaan ilmoituksen kohteelle tiedoksi, ellei ole perusteltua syytä epäillä lapselle tai ilmoittajalle kohdistuvan vaaraa ilmoituksen teon vuoksi. Viranomaistahoilla on mahdollisuus konsultoida sosiaaliviranomaisia ennen ilmoituksen tekemistä. Kiireellisissä tilanteissa virka-ajan ulkopuolella on otettava yhteys sosiaalipäivystykseen hätäkeskukseen soittamalla.

Opetushenkilöstöön kuuluvalla henkilöllä on myös velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, jos tehtävässään tietojen seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai sellainen rikoslain 21 luvun henkeen tai terveyteen kohdistuva rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Näissä tilanteissa voi konsultoida poliisia. lastensuojeluilmoitus tehdään erillisesti, mikäli lastensuojeluilmoituksen ehdot täyttyvät.

5. OPPILAAT JA HUOLTAJAT OPPILASHUOLLOSSA

Oppilashuollossa on tärkeänä periaatteena lapsen ja huoltajien osallisuus. Lapsen huoltajilla on oltava mahdollisuus saada tietoa ja päästä vaikuttamaan lasta koskeviin asioihin ja päätöksentekoon.

Näkökulmat lasten hyvinvointiin huomioidaan ryhmiä ja opetusta suunniteltaessa. Yhteisölliseen oppilashuoltoon lapset voivat vaikuttaa haastatteluihin vastaamalla.

Yksittäistä lasta koskeva oppilashuoltoasia käsitellään tapauskohtaisesti kootussa monialaisessa oppilashuoltokokouksessa. Huoltaja tai muu laillinen edustaja antaa suostumuksen asian käsittelyyn ja siihen ketkä lapsen asiaa kokouksessa käsittelevät.

Oppilashuollon periaatteista ja käytännöistä tiedotetaan esioppilaiden vanhemmille kirjallisesti viimeistään esiopetuksen alkaessa. Kaikkien huoltajien kanssa käydään syksyisin ja keväisin keskustelut lapsen esiopetuksesta ja lapsen esiopetussuunnitelman toteutumisesta. Tarvittaessa tapaamisia järjestetään useamminkin, esim. tehostetun ja erityisen tuen kaavakkeita täytettäessä. Suurta osaa vanhemmista tavataan päivittäin tuonti- ja hakutilanteissa. Taksissa kulkevien esioppilaiden kanssa on käytössä Wilma, Pedanet ja puhelin.

Huoltaja voi osallistua yhteisölliseen oppilashuoltotyön suunnitteluun ja toteuttamiseen Pedanetin kautta sekä täyttämällä Essu-lomakkeessa oleva vanhempien osuuden. Vanhempien mielipidettä kysytään esimerkiksi opetussuunnitelma ja toimintasuunnitelmatyössä. Ryhmäkohtaista oppilashuoltotyötä voidaan suunnitella vanhempainilloissa sekä ryhmän ja lasten henkilökohtaisilla kasvunkansioissa Pedanet-sivuilla. Keväällä esikoululaisten huoltajille tehdessä kyselyssä, he pysyvät arvioimaan oppilashuollon toimivuutta.

6. OPPILASHUOLTOSUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURAAMINEN

Oppilassuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta. (OHL 26 § 1 mom.)

Toiminnan kehittämisessä ja arvioinnissa käytetään hyväksi vanhemmilta toiminnasta saatua palautetta. Oppilashuoltoryhmät sekä esiopettajien ryhmä käsittelevät palautetta ja toimintaa säännöllisissä palaverissaan sekä päättävät toimenpiteistä oppilashuollon kehittämisestä esiopetuksessa. Huoltajat vastaavat keväisin esiopetuksen asiakastytyvyyssyyskysely.

LIITTEET

Liite 1

Tapaturmien ehkäiseminen ja ensiapu

esiopetuksessa ja esiopetusmatkoilla tapahtuvia tapaturmia ehkäistään

- systemaattisella, osallistavalla riskienarvioinnilla sekä oikea-aikaisilla ja riittävillä toimenpiteillä riskien ilmettyä
- lapsia valistetaan riskeistä ja ohjataan myös huoltajia huomaamaan ja ennalta ehkäisemään niitä jokaisessa esiopetusta antavassa yksikössä on ainakin yksi ensiapu 1-koulutuksen suorittanut henkilö
- tapaturmatilanteissa lapselle annetaan ensiapu esikoulussa ja tapahtumasta kerrotaan vanhemmille. Asiasta täytetään 'Läheltä piti -lomake' sivistysjohtajalle. Jos tapaturma on vakavampi, mutta ei kiireellinen, soimitaan vanhemmille ja jos he pystyvät, vievät he lapsen terveyskeskukseen. Kiireellisissä tapaturmissa tilataan taksi tai ambulanssi. Tarvittaessa joku esiopetuksen henkilöstöstä lähtee lapsen saattajaksi. Tapahtumasta täytetään sivistysjohtajalle lomake 'Ilmoitus koulutapaturmasta'.

Esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Esiopetuskuljetukset järjestetään lain ja sivistyslautakunnan päätöksen mukaisesti. Odotuksen valvonnan suorittaa esiopettaja, avustaja tai muu esiopetuksenhenkilöstöön kuuluva. Esiopetusmatkojen matkakuljetusten turvallisuudesta huolehditaan Liikenne- ja viestintäministeriön asetuksen ”Koulu – ja päiväkotikuljetusten kuormituksesta ja turvallisuusjärjestelyistä” – mukaisesti.

Toimintaohjeet tarkistetaan vuosittain osana esiopetuksen toimintasuunnitelmaa elo-syyskuussa. Arviointi tapahtuu osana vuoden alussa sivistyslautakunnalle tehtävää toimintakertomusta.

Toimintaohjeet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi

NURMEKSEN PÄIVÄHOIDON JA ESIOPETUKSEN KIUUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

- Miksi kiusaamisen vastaista toimintasuunnitelmaa tarvitaan
- Näkemyksiämme kiusaamisesta ja yhteinen tavoite kiusaamisen ehkäisemiseksi
- Miten kiusaaminen huomataan
- Miten kiusaamista ehkäistään
- Kiusaamistilanteiden selvittäminen ja jatkoseuranta
- Suunnitelman arviointi ja päivitys
- Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen

MIKSI KIUUSAAMISEN VASTAISTA TOIMINTASUUNNITELMAA TARVITAAN?

Perusopetuslain 29§:n mukaisesti kaikilla lapsilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön.

Päivähoidossa olevat lapset ovat niin pieniä, ettei kiusaajan ja kiusatun roolit ole ehtineet vielä vakiintua, siksi kiusaamiseen on puututtava mahdollisimman nopeasti. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen huomaaminen on helpompaa, sillä aikuisen on mahdollista olla lähes koko ajan läsnä ja havainnoida lasten välistä vuorovaikutusta.

NÄKEMYKSIÄMME KIUUSAAMISESTA JA YHTEINEN TAVOITE KIUUSAAMISEN EHKÄISEMISEKSI

- Kiusaamiselle on tyypillistä toistuvuus, tietoisuus, vallan epätasapaino ja uhrin kyvyttömyys puolustautua.
- Kiusaaminen on luonteeltaan fyysistä tai psyykkistä.
- Fyysistä kiusaamista on pureminen, lyöminen, raapiminen, nipistely, töniminen, sylkeminen, lelujen kädestä vieminen, väkisin pussailu, kaulasta puristaminen, sormesta vääntäminen jne..
- Psyykkistä kiusaamista on leikin sotkeminen, lällättely, irvistely, uhkailu, karjuminen, haukkuminen, eristäminen leikistä, vaatteiden arvosteleminen jne..
- Kiusaamistilanteessa lapsi kiusaa toistuvasti samaa lasta ja lapset ovat voimasuhteiltaan epätasapainoiset. Jos kiista tapahtuu kahden yhtä vahvan kesken, ei kiusaamisen kriteeri täyty. Kiusaaminen on tahallista toimintaa toisen vahingoksi. Kiusaaja voi itse olla kiusattu. Fyysinen kiusaaminen on helpompaa huomata, mutta henkinen kiusaaminen voi olla tuhoisampaa.

Miksi kiusaamiseen on puututtava?

Kiusaamisen ketju on saatava katkeamaan ennen kuin lapsi on leimautunut kiusaajaksi tai kiusatuksi. Puuttuminen on hyväksi sekä kiusaajalle että kiusatulle. Kiusatun mielenterveys on vaarassa. Kiusaamiseen pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perinteisesti varhaiskasvatuksessa kaikki kiistatapaukset selvitetään mahdollisimman tarkkaan ja oikeudenmukaisesti, mutta kiusaamisen ehkäisytyöhön tarvitaan myös uusia keinoja ja asiaan paneutumista joka toimintakaudella uudelleen. Kiusaamista voi käsitellä mm. draa-maharjoituksilla, ohjatuissa roolileikeissä, syvällisissä keskusteluissa lasten kanssa ryhmissä, tunteiden tunnistus- ja nimeämisharjoituksilla sekä empaattisuuden ja yhteisöllisyyden korostamisella arkipäivän kasvatustilanteissa.

MITEN KIUSAAMINEN HUOMATAAN?

On tärkeää, että henkilökunta käy arvokeskustelua ja heillä on yhteinen selkeä kuva siitä, mikä on kiusaamista. Lapsiryhmää tarkkaillaan niin vapaissa kuin ohjatuissakin tilanteissa myös vuorovaikutuksen ja mahdollisen kiusaamisen näkökulmasta. Lasten vuorovaikutustilanteita kirjataan ylös niin, että toistuvat käyttäytymiskaavat saadaan näkyviksi. Pyritään huomaamaan myös hienovaraiset psyykkisen kiusaamisen muodot kuten leikistä pois sulkeminen, 'huonojen' roolien antaminen aina samoille lapsille leikissä, ivaaminen, vähättely, arvostelu yms.

Lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ja ystävydestä, kirjoja, kuvia ja haastatteluja apuna käyttäen ja kannustetaan lapsia pyytämään aikuisilta apua tilanteissa, joissa ei tunne pärjäävänsä toisten kanssa. Vanhempia kannustetaan kertomaan henkilökunnalle lapsensa mahdollisista kiusaamiseen liittyvistä kokemuksista.

MITEN KIUSAAMISTA EHKÄISTÄÄN?

Turvallisen ilmapiirin luomisen lähtökohtana ovat työyhteisön aikuissuhteet ja tapa, jolla aikuiset kohtaavat toisensa. Kaikkien lasten tulee tuntea, että heitä arvostetaan ja kunnioitetaan ja että he voivat luottaa aikuisten olevan läsnä ja auttavan heitä tarvittaessa. Periaatteena on, että kiusaamiseen puututaan heti. Päivähoidon ja esiopetuksen työntekijät määrittelevät, mikä on hyväksyttävää käytöstä ryhmässä ja mikä ei, arvokeskustelua asiasta käydään säännöllisesti tiimeissä.

Harjoittele lasten kanssa:

- antamista, jakamista, vastaanottamista
- toisten auttamista
- kuuntelemista, neuvottelemista, kompromisseja
- tunteiden nimeämistä
- rakentavia kiukunpurkamistapoja
- reaktion viivästyttämistä: hengitä syvään, laske kymmeneen, mieti seurauksia jne.
- löytämään myönteisiä kokemuksia toisten kanssa toimimisesta

Kiusaamisen ehkäisemisessä leikki nousee hyvin tärkeäksi tekijäksi. On tärkeää, että aikuiset havainnoivat, ohjaavat ja osallistuvat lasten leikkeihin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yksinäisiin, ujoihin, arkoihin ja alistettuihin lapsiin. Tasavertaisten ystävyyssuhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen ovat tärkeitä keinoja ehkäistä kiusaamista.

KIUSAAMISEN SELVITTELY JA JATKOSEURANTA

Opetustuokioilla käsitellään ristiriitojen rakentavaa ratkaisua, puolustautumista, miten toisia kohdellaan, tunteiden muodostumista, tunnistamista ja nimeämistä, apuna mm. draamaa, nukketatteria, kuvaamataitoa. Lasten kanssa yhdessä laaditaan ryhmälle selkeät säännöt, joissa erilainen kiusaaminen selvästi kielletään ja annetaan tilalle positiivisia käyttäytymisohjeita.

Lasten päivittäiseen pieneenkin hännäämiseen ja riitatilanteisiin pyritään puuttumaan heti. Aikuiset pyrkivät havainnoimaan tilanteita niin, että pystytään arvioimaan milloin on kysymys kahden tasavertaisen lapsen riitelystä, milloin kiusaamisesta, jossa toinen on puolustuskäytön. Kiusaamiseen puututaan heti, tasavertaista erimielisyyttä voi seurata tai ohjata tarvittaessa kauempaa ja antaa lasten harjoitella myös näin sosiaalisia taitojaan.

Kiusaamistilanteen selvittelyssä:

- Jutellaan osallisten kanssa rauhallisesti pyrkien saamaan selville kuka aloitti ja mitä, autetaan myös lapsia hahmottamaan syy- ja seuraussuhteita ja tapahtumien ajallista järjestystä.
- Pyydetään lapsia keksimään itse missä meni pieleen, mitä olisi pitänyt tehdä/sanoa toisin. Tämä vaatii lapselta aktiivista ajattelua ja oivallusten ääneen sanominen vahvistaa asian perillemeno.
- Nimetään tapahtumassa eri lapsille heränneitä tunteita ja/tai kannustetaan isompia lapsia nimeämään niitä itse. Sanoitetaan myös koko tilanne lapsille selkein ja lyhyin lausein, tarkistetaan lapsilta menikö tilanne niin.
- Alakynnessä olleen lapsen kanssa koetetaan keksiä keinoja miten puolustaa itseään paremmin, ensin aikuisen avulla, myöhemmin aikuinen seuraa sivusta ja auttaa vain tarvittaessa. Puolustautumisyrityksiä vahvistetaan kehumalla tarkasti juuri sitä mikä meni oikein, näin autetaan lasta jäsentämään ja hahmottamaan tilanne paremmin.
- Seurataan osallisten lasten leikkiä jatkossa tarkemmin ja tarvittaessa muistutetaan yhdessä opetelluista käyttäytymistavoista.
- Myös epäsuoraan kiusaamiseen, kuten eristämiseen, puututaan heti ja se myös nimitetään kiusaamiseksi.
- Kiinnitetään huomiota anteeksipyyntöjen merkityksen ymmärtämiseen.
- Oman ryhmän aikuiset miettivät tiedotetaanko vanhempia tapahtuneesta.

Vakavampi kiusaamistilanne, edellisten lisäksi:

- Lähinnä oleva aikuinen puuttuu tilanteeseen heti rauhoittaen tilanteen ja koettaen saada selville mitä tapahtui alusta asti.
- Jälkiselvittely tapahtuu omassa ryhmässä oman aikuisen kanssa, kaikki osapuolet mukana.
- Aikuisten täytyy tietää mitä todella tapahtui, sen jälkeen päätetään oikeudenmukaisista ja tasapuolisista jälkiseurauksista tapauskohtaisesti.
- Kyseisten lasten leikkiä yms. seurataan tavallista tarkemmin ja kysellään aika ajoin molemmilta osapuolilta onko kiusaaminen loppunut.

- Huomioidaan kyseisten lasten välillä tapahtuneet positiiviset kanssakäynnin muodot ja vahvistetaan niitä kehumalla.
- Tiedotetaan vanhempia tapahtuneesta.

SUUNNITELMAN ARVIOINTI JA PÄIVITYS

Kiusaamisen ehkäisemiseksi esikoulussa tarvitaan suunnitelmallista ja pitkäjänteistä työtä. Arvioinnin tavoitteena on miettiä, kuinka suunnitelma toimii kiusaamista ehkäisevän työn tukena.

- Onko suunnitelmasta ollut apua?
- Onko kaikkiin esiopetusryhmiin syntynyt yhteinen ymmärrys kiusaamisesta?
- Onko niihin muotoutunut uusia kiusaamista ehkäiseviä työtapoja?
- Huomataanko kiusaamistilanteita paremmin kuin aikaisemmin?
- Puuttumeko me aikuiset niihin johdonmukaisesti?
- Kuuluuko lasten ääni riittävästi suunnitelmaa laadittaessa?
- Osaammeko ottaa vanhempien mielipiteitä riittävästi huomioon?

Arvioinnin tavoitteena on myös selvittää, ovatko riidat ja konfliktit vähentyneet, ovatko lasten sosiaaliset taidot kehittyneet, onko aggressiivinen käytös vähentynyt ja onko lapsilla riittävästi positiivista vuorovaikutusta omassa esiopetusryhmässä ja päiväkodissa?

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa arvioidaan vuosittain Hannilan, Porokylän ja Rekulan toukokuun tiimikokouksessa. Suunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan uutta toimintakautta varten.

SUUNNITELMAAN PEREHDYTTÄMINEN JA SIITÄ TIEDOTTAMINEN

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma käydään läpi syyskuun tiimikokouksessa vuosittain Hannilan, Porokylän ja Rekulan Päiväkodeissa. Näin varmistetaan se, että koko henkilöstö on tietoinen siitä ja myös sitoutuu siihen.

Syksyn ensimmäisessä vanhempainillassa tai vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa suunnitelma esitellään lapsen vanhemmille. Näin lasten vanhemmat saavat tietoa siitä ja heillä on mahdollisuus kysymysten tekemiseen sekä kommentteihin. Vanhempien tulee myös tietää kehen he voivat ottaa yhteyttä kiusaamiseen liittyvissä asioissa, miten päivähoidon ja esiopetuksen henkilöstö aikoo selvittää tilanteen, miten vanhempia informoidaan jatkossa, miten vanhemmat osallistuvat selvittelyyn ja miten tilannetta seurataan.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma liitetään osaksi Nurmeksen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä liitteeksi Nurmeksen kaupungin esiopetussuunnitelmaan. Täten tietoa välittyy myös päiväkotien yhteistyötahoille.

Lähteenä Kirves&Stoor-Grenner: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. MLL ja Folkhälsa